

FRANTIŠEK KAFKA

PROMĚNA

STARÁ ŘÍŠE NA MORAVĚ

PROMĚNA

F R A N T I Š E K K A F K A

P R O M Ě N A

Z N Ě M Č I N Y P Ř E L O Ž I L I

P. L. V. A F R A N T I Š E K P A S T O R

1 9 2 9

S T A R Á Ř Í Š E N A M O R A V Ě

*Panu Dru EMILU SAUDKOVÍ,
překladateli Otokara Březiny,
tento „duše dissonanční hvizd“,
(vždyť „proti vůli své nám slouží úzkost démonů,
fantomy půlnoční, tragičtí stavitelé šílenství...“)*

věnují oddaně VYDAVATELÉ

DYŽ ŘEHOŘ SAMSA JEDNOHO jitra procitl z neklidných snů, shledal, že se v lůžku proměnil v jakýsi oblu-dný hmyz. Ležel na svém pancéřově tvrdém hřbetě, a pozdvihl-li poněkud hlavu, viděl své hnědé, klenuté břicho, rozdělené tuhými oblouky, na jehož vrchu se jen stěží držela ložní pokrývka, hrozíc, že se docela sesmykne. Jeho četné, u přirovnání k o-satnímu objemu žalostně tenké nohy mihaly se mu bezmocně před očima.

„Co se to se mnou stalo?“ myslil si. Nebyl to sen. Jeho světnice, opravdu ta jeho, jen poněkud příliš malá člověčí světnice, ležela klidně mezi čtyřmi do-bře známými stěnami. Nad stolem, na němž byla roz-ložena rozbalená kolekce vzorků soukenného zboží — Samsa byl obchodním cestujícím — visel obraz, který byl nedávno vystříhl z obrázkového časopisu a vsadil do pěkného, pozlaceného rámce. Vyobrazo-val dámu s kožešinovým kloboukem a kožešinovou šálou, jež seděla zpříma a nastavovala divákovi těž-ký, kožešinový rukávník, v němž jí mizela celá ruka až po loket.

Řehořův pohled obrátil se pak k oknu, a chmurné počasí — bylo slyšeti nárazy deštových kapek na

okenní plech — docela ho zasmušilo. „Což kdybych si ještě chvilku pospal a zapomněl na všechna bláznovství,“ myslil si, ale nijak to nešlo, neboť byl uvyklý spáti na pravém boku a ve svém nynějším stavu nemohl se do této polohy dostat. Ať sebou hodil sebe větší silou na pravý bok, vždycky se zase shoupl na znak. Pokusil se o to jistě stokrát, zavřel oči, aby nemusil viděti třepetajících se noh, a přestal teprve, až když začal pocítovati v boku lehkou, tlumenou bolest, jaké ještě nikdy nepocítil.

„Ach, Bože,“ myslil si, „jaké namáhavé povolání jsem si to zvolil! Den ze dne jsem na cestě. Obchodní rozčilování jsou mnohem větší než ve vlastním obchodě doma, a mimo to musím nésti ještě tyhle útrapy cestování, starosti o vlaková spojení, nepravidelné, špatné jídlo, styk s lidmi ustavičně se měnící, nikdy trvalý, nikdy nedocházející k srdečnosti. Ďas aby to všechno vzal!“ Cítil slabé svědění nahoře na břiše; sunul se po zádech pomalu blíže k čelu postele, aby mohl lépe zdvihnout hlavu; našel to svědící místo, jež bylo poseto samými drobnými bílými tečkami, jichž neuměl posouditi; chtěl jednou nohou to místo ohmatati, ale hned ji zase stáhl zpět, protože ho při tom doteku zamrazilo.

Svezl se zase do své dřívější polohy. „Z tohohle časného vstávání,“ myslil si, „člověk načisto zpitomí. Člověk se musí vyspat. Jiní cestující si žijí jako dámy v harému. Vrátím-li se na příklad dopoledne do ho-

stince, abych si přepsal získané zakázky, sedí tito pánové teprve při snídani. To bych mohl zkusit u svého šéfa, v tu chvíli bych vyletěl. Ostatně kdož ví, nebylo-li by to pro mne dobře. Kdybych se nezdržoval k vůli svým rodičům, byl bych už dávno dal výpověď, byl bych si stoupl před šéfa a z plna srdce mu pověděl, co si myslím. S pultu by byl musil sletět! Jest to ale také podivný způsob sednouti si na pult a s té výše mluvit s podřízeným, který ještě ke všemu pro šéfovu nedoslýchavost musí přistoupit docela blízko. Nu, té naděje jsem se ještě docela nevzdal, jen co budu míti pohromadě tolik, abych mu splatil dluh rodičů — možná za pět, za šest let — udělám to zcela jistě. Pak udělám ten řez. Prozatím ovšem musím vstat, můj vlak jede v pět hodin.“

A pohleděl na budíčka, který tikal na skříni. „Bože na nebi!“ pomyslí si. Bylo půl sedmé, a ručičky šly pokojně dále. Bylo dokonce přes půl sedmé, skoro už ke třem čtvrtím. Což pak budíček nezvonil? S lůžka bylo viděti, že byl správně nařízen na čtvrtou hodinu; jistěže také zvonil. Ale což bylo možno klidně zaspát toto nábytkem otřásající zvonění? Nu, zrovna klidně nespál, ale asi tím tvrději. Co ale nyní počít? Nejbližší vlak jel v sedm hodin; aby ho dostihl, byl by si musil šíleně pospíšet, a kolekce nebyla ještě zabalena, a on sám se necítil nijak zvláště svěžím a pohyblivým. A i kdyby ten vlak dostihl, nemine ho šéfovo hromobití, protože sluha z obchodu čekal u pá-

tého vlaku a jeho omeškání už dávno ohlásil. Byla to šéfova stvůra bez páteře a bez rozumu. Což kdyby se ohlásil nemocným? To by ale bylo nejvýš trapné a podezřelé, protože Řehoř nebyl za své pětileté služby ještě ani jednou nemocen. Jistěže by šéf přišel s nemocenským lékařem. Činil by rodičům výtky pro lenošivého syna a všechny námitky by přetal poukazem na nemocenského lékaře, který vůbec nezná než docela zdravé, ale práce se štítící lidi. A neměl by ostatně v tomto případě tak trochu pravdu? Řehoř se cítil vskutku docela zdrav, až na ospalost, po tom dlouhém spaní opravdu zbytečnou, a měl dokonce neobyčejně silný hlad.

Když toto všechno v největším spěchu rozvažoval, aniž se mohl rozhodnouti, aby opustil lůžko — budíček právě odbíjel tři čtvrti na sedmou — zaklepal kdosi opatrně na dveře u hlav jeho lože. „Řehoři“, volal hlas — byla to matka — „jsou tři čtvrti na sedm. Nechtěls odjet?“ Ten něžný hlas! Řehoř se ulekl, když odpovídal a uslyšel hlas svůj, který sice byl zjevně jeho hlasem dřívějším, ale do něhož se mísilo, jakoby odněkud zdola, nepotlačitelné bolestné pípání, jež ponechávalo slovům jejich zřetelnost skoro jen v první chvílce, aby je v ohlase tak rozrušilo, že člověk nevěděl, zda dobře slyšel. Řehoř chtěl zevrubně odpovědět i všechno vysvětliti, ale omezil se za těchto okolností na to, že řekl: „Ano, ano, děkuji, matko, už vstávám.“ Venku, za dřevěnými dveřmi nebylo asi

znáti změnu v Řehořově hlase, neboť matka se tímto prohlášením upokojila a odšourala se. Ale krátkou tou rozmluvou byli upozorněni ostatní členové rodiny, že Řehoř jest mimo nadání ještě doma, a již tloukl na jedny boční dveře otec, slabě, avšak pěstí. „Řehoři, Řehoři“, volal, „co pak jest?“ A za chvíliku připomínal znova hlubším hlasem: „Řehoři, Řehoři!“ U druhých bočních dveří ale naříkala tiše sestra: „Řehoři, není ti dobře? Potřebuješ něco?“ Řehoř odpověděl na obě strany: „Už jsem hotov“, a přičiňoval se velmi pečlivou výslovností a vkládáním dlouhých přestávek mezi jednotlivá slova setřítí se svého hlasu všechno nezvyklé. Otec se také opravdu vrátil k svému snídání, ale sestra šeptala: „Řehoři, otevři, zapřísahám tě.“ Řehoř však nijak nemyslel na to, aby otevřel, nýbrž chválil opatrnost, které se naučil na cestách, zamykati i doma na noc všechny dveře.

Předně chtěl klidně a nerušeně vstáti, obléci se a především posnídati, a pak teprve rozvážiti další, neboť dobře pozoroval, že v lůžku nedospěje v přemýšlení k žádnému rozumnému konci. Vzpomněl si, že už častěji byl pocítil v posteli jakousi lehkou bolest, zaviněnou asi nevhodným ležením, která se pak při vstávání ukázala čirým klamem, a byl zvědav, jak se jeho dnešní představy ponenáhlu rozplynou. Že změna hlasu nebyla ničím jiným než předzvěstí notného nachlazení, které jest nemocí cestujících, o tom ani dost málo nepochyboval.

Odhoditi pokrývku bylo zcela prosté; potřeboval jen trochu se nafouknout a spadla sama. Ale další už bylo obtížné, zvláště proto, že byl tak nesmírně široký. Aby se vztyčil, byl by potřeboval paží a rukou, místo nich však měl jen množství nožiček, jež se ustavičně pohybovaly nejrůznějšími pohyby a jichž mimo to nedovedl ovládati. Chtěl-li některou skrčiti, prvním, co učinil, bylo, že se natáhl, a podařilo-li se mu konečně udělati s touto nohou, co chtěl, pracovaly zatím všechny ostatní jakoby uvolněny, v nejvyšším, bolestném rozčilení. „Jen zbytečně nemeškat v posteli“, řekl si Řehoř.

Nejprve se chtěl dostat z postele dolní částí svého těla, ale tato dolní část, které ostatně ještě neviděl a o níž si ani neuměl učiniti pravého pojmu, ukázala se příliš těžko pohyblivou; šlo to tak pomalu, a když nakonec, skoro už dopálen a sebrav všechnu sílu, mrštil sebou dopředu, volil nepravý směr, narazil prudce na dolní čelo postele, a palčivá bolest, kterou pocítil, ho poučila, že právě dolní část jeho těla byla v tu chvíli asi nejcitlivější.

Proto zkoušel dostat z postele nejprve hořejšek těla a přitácel opatrně hlavu k postranici. To se také snadno podařilo, a přes svou šířku a tíži ostatek neforemného těla následoval konečně pomalu otočení hlavy. Když však měl nakonec hlavu mimo postel v prázdném prostoru, pojala ho úzkost z dalšího ještě posouvání, neboť spadne-li takto konečně, byl by to

opravdu div, kdyby si nezranil hlavy. A vědomí nesměl ztratiti právě nyní za žádnou cenu, to raději chtěl zůstat v posteli.

Ale když tu vzdychaje po opětovné námaze znova zase ležel jako dříve a viděl opět své nožky, možno-li ještě hůře proti sobě bojující, a neviděl možnosti, jak by v tuto chvíli uvedl pokoj a řád, řekl si znova, že není možno, aby zůstal v posteli, a že bude nejrozumnější všechno obětovati, byť tu byla jen jiskřička naděje, že se tím vyprostí z postele. Zároveň však se nezapomínal co chvíli upozorňovati na to, že mnohem lepší než zoufalá rozhodnutí jest klidná a neklidnější rozvaha. V takových chvílích upíral oči, jak mohl nejostřeji, na okno, ale z pohledu na ranní mlhu, která zahalovala dokonce i protější stranu úzké ulice, dalo se bohužel čerpati jen málo důvěry a čilosti. „Už je sedm hodin“, řekl si, když znovu tloukl budíček, „už sedm hodin a stále ještě taková mlha.“ A chvilčku ležel tiše, skoro ani nedýchaje, jako by očekával, snad od úplného ticha, návrat skutečného samozřejmého stavu.

Potom si však řekl: „Dříve než bude bít čtvrt na osmou, musím býti buď jak buď úplně z postele venku. Ostatně do té doby přijde také někdo z obchodu poptat se po mně, protože obchod se otvírá před sedmou.“ A chystal se nyní k tomu, že tělo v celé jeho délce úplně rovnoměrně z lůžka vyhoupne. Když takto s lůžka spadne, zůstane hlava, kterou minil při pádu

rázně zdvihnouti, pravděpodobně bez úrazu. Hřbet se zdál tvrdým; tomu se jistě při pádu na koberec nic nestane. Největší rozpaky činilo mu pomýšlení na hlučnou ránu, kterou to jistě asi způsobí a která bezpochyby vyvolá za všemi dveřmi ne-li leknutí, tož přece obavy. Toho však bylo nutno se odvážiti.

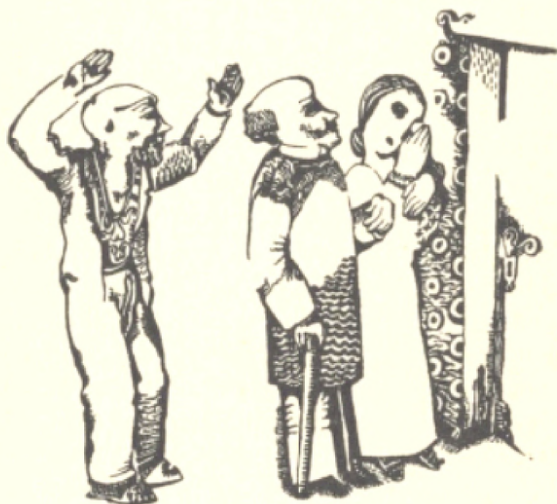
Když Řehoř čněl už na polovic z postele — ten nový způsob byl spíše hrou než námahou, potřebovalť jen vždycky kousek se pohoupnout — pomyslí si, jak by všechno bylo prosté, kdyby mu někdo přišel na pomoc. Dva silní lidé — myslel na svého otce a na služku — byli by úplně stačili; nebylo by jim bývalo třeba, než aby vsunuli paže pod jeho klenutá záda, vyloupili ho tak z postele, sklonili se s tím břemenem a pak jenom opatrně strpěli, aby dokonal svůj přemet na podlaze, kdež pak snad jeho nožky nabudou významu. Nuže, nehledě na to, že dveře jsou zamčeny, měl by opravdu volati o pomoc? Při vši té nouzi nemohl při této myšlence potlačiti úsměvu.

Už byl tak daleko, že při silnějším houpnutí stěží ještě udržel rovnováhu, a co nevidět musil se nyní konečně rozhodnouti, neboť bylo za pět minut čtvrt na osm — když u bytových dveří zazvonilo. „To je někdo z obchodu“, řekl si a skorem ztrnul, zatím co jeho nožky tím spěšněji tančily. Chvilku bylo všecko tiše. „Neotvírají“, řekl si Řehoř, jat jakousi nesmyslnou nadějí. Ale pak, toť se rozumí, jako vždycky, služka šla pevným krokem ke dveřím a otevřela. Řehořovi

stačilo uslyšet jen první slovo pozdravu návštěvníkova a už věděl, kdo to jest — sám prokurista. Proč jen jest Řehoř odsouzen sloužiti u firmy, kde při nejmenším omeškání se pojímá hned největší podezření? Což pak jsou všichni zřizenci vespolek i každý zvláště darebáci, a není mezi nimi ani jednoho věrného, oddaného člověka, který nevyuživ byť jen několika raných hodin pro obchod, zblázní se z výčitek svědomí a zjevně není schopen opustit lože? To opravdu nestačilo ani zeptat se po učedníkovi — bylo-li vůbec třeba tohoto dotazování — to musil přijíti sám prokurista a musilo se tím celé nevinné rodině ukázati, že vyšetření této podezřelé věci mohlo býti svěřeno jen rozumu prokuristovu? A více ze vzrušení, v němž se Řehoř těmito úvahami octl, nežli z řádného rozhodnutí, vyhoupl se vší silou z postele. Ozvalo se zvukné bouchnutí, ale skutečná rána to vlastně nebyla. Pád byl poněkud ztlumen kobercem, také záda byla pružnější, než si Řehoř myslel; odtud ten neprávě nápadný temný zvuk. Jen hlavy dosti opatrně nadržel a uhodil se do ní; ze zlosti a z bolesti jí točil a třel ji o koberec.

„Tam uvnitř něco spadlo“, řekl prokurista v pokoji v levo. Řehoř se snažil představit si, zda by se nemohlo někdy i prokuristovi přihoditi něco podobného jako dnes jemu; možnost toho bylo vlastně nutno připustit. Ale jako v hrubou odpověď na tuto otázku udělal nyní prokurista v sousedním pokoji několik

rázných kroků a zavrzel svými lakýrkami. Z pokoje vpravo šeptala sestra, aby Řehoře uvědomila: „Řehoři, prokurista jest tady.“ „Vím“, řekl Řehoř jen tak pro sebe, ale tak hlasitě, aby to sestra mohla slyšeti, neodvážil se hlasu pozdvihnouti.

„Řehoři“, řekl nyní otec z pokoje vlevo, „pan prokurista přišel a poptává se, proč jsi neodjel ranním vlakem. Nevíme, co mu máme říci. Ostatně chce také mluvit s tebou osobně. Tož prosím, otevři dveře. On bude již tak laskav a promine nepořádek v pokoji.“ „Dobré jitro, pane Samso“, volal do toho přívětivě

prokurista. „Není mu dobře“, pravila matka k prokuristovi, zatím co otec ještě mluvil u dveří, „není mu dobře, věřte mi, pane prokuristo, jak pak by jinak Řehoř zameškal vlak! Vždyť ten hoch nemá nic jiného v hlavě než obchod. Už se skoro zlobím, že nikdy večer nevychází; teď byl přece týden ve městě, ale každý večer byl doma. Sedá tu s námi u stolu a čte tiše noviny nebo studuje jízdní řády. Už to jest proň rozptýlením, zabývá-li se vyřezáváním z lupenky. Vyřezal na příklad za dva nebo za tři večery rámeček, podíváte se, jak jest pěkný; visí uvnitř v pokoji; uvidíte jej ihned, až Řehoř otevře. Jsem ostatně šťastna, že jste přišel, pane prokuristo; my sami bychom nebyli Řehoře přiměli, aby otevřel dveře; jest tak tvrdošíjný a dojista mu není dobře, ač to ráno popíral.“ „Přijdu hned“, řekl Řehoř pomalu a s rozvahou a nehýbal se, aby mu neušlo ani slova z hovoru. „Jinak si to, milostivá paní, také nemohu vysvětliti“, řekl prokurista, „doufejme, že to není nic vážného. I když zase na druhé straně musím říci, že my obchodníci — jak kdo chce, bohužel anebo naštěstí — musíme často lehkou nevolnost pro obchod prostě přemoci.“ „Může už tedy pan prokurista k tobě?“ ptal se netrpělivý otec a zaklepal znova na dveře. „Ne“, řekl Řehoř. V pokoji vlevo nastalo trapné ticho, v pokoji vpravo jala se sestra vzlykati.

Proč jen sestra nešla k ostatním? To jistě teprve teď vstala a nezačala se vůbec ještě ani oblékat. A proč

pak plakala? Protože nevstal a nevpustil prokuristy; protože byl v nebezpečí, že pozbude místa a že by pak šéf znovu pronásledoval rodiče starými pohledávkami? To byly přece zatím jistě zbytečné starosti. Ještě byl Řehoř zde a nemyslel nikterak na to, aby rodinu opustil. V této chvíli ležel ovšem zde na koberci, a nikdo, kdo by byl znal jeho stav, nebyl by vážně od něho žádal, aby prokuristu vpustil. Ale pro tuto malou nezdvořilost, pro niž se zajisté později lehko najde vhodná výmluva, nebylo přece dobře možno Řehoře na hodinu propustiti. A Řehořovi se zdálo, že by bylo mnohem rozumnější, kdyby ho nyní nechali na pokoji a nerušili ho pláčem ani domlouvami. Ale právě ta nejistota druhé tísnila a omlouvala jejich chování.

„Pane Samso“, volal nyní prokurista povýšeným hlasem, „co se stalo? Zatarasíte se tu ve svém pokoji, odpovídáte pouhým ano a ne, děláte svým rodičům těžké, zbytečné starosti a zanedbáváte — to buď jen mimochodem řečeno — své obchodní povinnosti způsobem vlastně neslýchaným. Mluvím zde jménem vašich rodičů a vašeho šéfa a prosím vás zcela vážně, abyste to ihned a zřetelně objasnil. Já žasnu, já žasnu. Domníval jsem se, že vás znám jako pokojného, rozumného člověka, a vy teď, jak se zdá, chcete z čista jasna začít parodovat podivnými rozmazy. Šéf mi sice dnes ráno naznačil možné vysvětlení vašeho omeškání — mluvil o vybírání pohledávek, jež vám bylo nedávno svěřeno — ale já jsem se věru zaručil skoro

čestným slovem, že toho vysvětlení zde nebude. Teď ale zde vidím vaši nepochopitelnou tvrdohlavost a pozbývám naprosto všeliké chuti zastati se vás byt' jen dost málo. Vaše postavení není ostatně právě nejpevnější. Měl jsem původně v úmyslu říci vám vše mezi čtyřma očima, ale že mne zde daremně olupujete o čas, nevím, proč by to neměli zvědčeti i vaši páni rodiče. Vaše výkony byly totiž poslední dobou velmi málo uspokojující; není sice nyní doba zvláštních obchodů, to uznáváme, ale doby, kdy by se nedělalo žádných obchodů, není vůbec, pane Samso, nesmí jí být.“

„Ale, pane prokuristo“, volal Řehoř jako bez sebe a zapomněl v rozčilení všeho jiného, „vždyť já otevru ihned, okamžitě. Lehké nevolno, jakýsi záchvat mdloby nedovolily mi vstáti. Ležím ještě teď v posteli. Jsem však už zase docela čerstvý. Právě vstávám z lůžka. Jen chvilčku strpení! Nejde to ještě tak dobře, jak jsem si myslel. Ale už jest mi dobře. Jak to jen může člověka tak přepadnout! Ještě včera večer mi bylo docela dobře, rodiče to přece vědí; nebo lépe, už včera večer jsem měl slabou předtuchu. Jistěže to bylo na mně vidět. Proč jsem to jen v obchodě neohlásil! Ale to si člověk vždycky myslí, že nemoc přechodí aniž zůstane doma. Pane prokuristo, šetřte mých rodičů! Ke všem těm výtkám, které mi nyní činíte, není přece žádného důvodu; také mi o tom nikdo ani slova neřekl. Možná, že jste nečetl posledních objednávek, které jsem poslal. Ostatně ještě osmým vlakem odje-

du na cestu, těch několik hodin odpočinku mne posílilo. Jen se nezdržujte, pane prokuristo; budu sám ihned v obchodě, a buďte tak laskav, vyřídte to a poroučejte mne panu šéfovi!“

A zatím co Řehoř toto všecko chvatně vyřázel a ani dobře nevěděl, co mluví, přiblížil se bez námahy, jistě z cviku, jehož právě nabyl na lůžku, ke skříni a pokoušel se teď při ní vztyčiti. Chtěl opravdu dveře otevřít, opravdu se ukázat a s prokuristou promluvit; byl žádostiv zvědět, co řeknou ostatní, kteří nyní tak po něm toužili, až ho uzří. Polekají-li se, pak nebude Řehoř míti už žádné zodpovědnosti a může býti kliděn. Přijmou-li ale všecko klidně, pak nemá ani on důvodu se rozčilovat, a pospíší-li si, mohl by opravdu býti o osmé na nádraží. Nejprve se tedy několikrát sesmekl s hladké skříně, ale nakonec sebou ještě jednou švihl a už stál zpříma; na bolesti v životě už pranic nedbal, ač ho velice pálily. Pak se spustil na lenoch blízké židle a nožkami pevně se přichytil jeho okrajů. Tím však nabyl také vlády nad sebou a umkl, neboť nyní mohl vyslechnouti prokuristu.

„Rozuměli jste aspoň jedinému slovu?“ tázal se prokurista rodičův, „přece snad si z nás netropí šašky?“ „Pro Boha“, volala matka už plačíc, „jest snad těžce nemocen, a my ho trýzníme.“ Markéto! Markéto! křičela pak. „Matko?“ volala sestra s druhé strany. Dorozumívaly se Řehořovým pokojem. „Musíš ihned k lékaři. Řehoř jest nemocen. Rychle pro lékaře. Sly-

šelas nyní Řehoře mluvit?“ „To byl zvířecí hlas“, řekl prokurista ku podivu tiše vstříc křiku matčinu. „Anno! Anno!“ volal otec předsíní do kuchyně a tleskal rukama, „dojděte ihned pro zámečníka!“ A už běžela obě děvčata v šustících sukních předsíní — jak jen, že se sestra tak rychle oblékla? — a prudce otevřela bytové dveře. Nebylo vůbec slyšeti dveře přirazit; nechaly je jistě dokořán, jak tomu bývá v příbytcích, v nichž se událo veliké neštěstí.

Řehoř však byl teď mnohem klidnější. Jeho slovům sice podle všeho už nebylo rozuměti — ač jemu se zdála dosti jasná, jasnější než dříve, asi že ucho jim navyklo — ale přece aspoň se nyní už věřilo, že to s ním není zcela v pořádku, a byli hotovi mu pomoci. Důvěra a jistota, s nimiž byly vydány první rozkazy, dělaly mu dobře. Viděl se opět zabrán v lidský okruh a očekával od obou, od lékaře i od zámečníka, jichž vlastně ani jak náleží nerozeznával, velkolepé a překvapující výkony. Aby nabyl pro blížící se rozhodné hovory co nejjasnějšího hlasu, odkašlal trochu, přičiňuje se ovšem, aby to učinil docela ztlumeně, poněvadž bylo možno, že už i tento zvuk zněl jinak než lidské kašlání, o čemž si sám už netroufal rozhodnouti. Ve vedlejším pokoji nastalo zatím úplné ticho. Možná že rodiče seděli s prokuristou u stolu a šuškali si, možná že byli všichni spolehnuti na dveře a naslouchali.

Řehoř se pomalu odsunul s židlí ke dveřím, pustil

se jí tam, vrhl se na dveře, držel se na nich zpříma — paličky jeho nožiček měly v sobě trochu lepidla — a odpočal si tam chvilku z námahy. Ale pak se jal ústy otáčeti klíčem v zámku. Zdálo se bohužel, že vlastně nemá, co by bylo lze nazvati zuby — čím jen měl ten klíč uchopit? — ale arcí zase čelisti byly velmi silné, jimi klíč také opravdu uvedl do pohybu a nic nedbal, že si tím bezpochyby nějak ubližuje, neboť jakási hnědá tekutina řinula se mu z úst, tekla po klíči a kapala na zem. „Poslyšte jen“, řekl prokurista ve vedlejším pokoji, „on otáčí klíčem.“ To bylo pro Řehoře velkým povzbuzením, ale byli by měli všichni naň volati, i otec a matka: „Zčerstva, Řehoři“, byli by měli volati: „Jen do toho, jen chutě do zámku!“ A v domnění, že všichni s napětím sledují jeho úsilí, zakousl se všecek bez sebe do klíče vší silou, již byl schopen. Podle toho, jak postupovalo otáčení klíče, tancoval kolem zámku, držel se teď zpříma už jen ústy a podle potřeby se buď na klíč věšel anebo jej pak zase tlačil dolů celým břemenem svého těla. Jasnější zvuk zámku, jenž konečně povolil a odskočil, takřka Řehoře probudil. Oddechl si a řekl: „Nepotřeboval jsem tedy zámečníka“, a položil hlavu na kliku, aby dveře docela otevřel.

Poněvadž nemohl dveří jinak otevřítí nežli takto, byly dveře vlastně už hodně otevřeny, a jeho nebylo ještě viděti. Nechtěl-li zrovna před vstupem do pokoje nemotorně se svaliti na hřbet, musil nejprve po-

malu a velmi opatrně obejít jedno křídlo dveří. Byl ještě zaměstnán tímto obtížným pohybem a neměl ještě času všimati si čeho jiného, když v tom už slyšel prokuristu, jak vyrazil hlasitým „Ó!“ — znělo to, jako když vítr zafučí — a teď už jej také viděl, bylť nejbliže u dveří, jak tiskne ruku na otevřená ústa a pomalu couvá, jako by ho zaháněla nějaká neviditelná, stále rovnoměrně působící síla. Matka — stála zde, přes to že tu byl prokurista, s vlasy z noci ještě rozpuštěnými, vysoko se ježícími — pohlédla nejprve se sepjatýma rukama na otce, popošla pak dva kroky směrem k Řehořovi a padla doprostřed svých sukni, kolem ní dokola se rozprostřevších, s obličejem nenalezitelně skleslým na prsa. Otec zafal pěst s nepřátelským výrazem v tváři, jako by chtěl Řehoře strčiti nazpět do jeho pokoje, rozhlédl se pak nejistě po obytném pokoji, potom si zastínil rukama oči a plakal, až se jeho mohutná hrud' otřásala.

Řehoř teď do pokoje ani nevstoupil, nýbrž opřel se z vnitřku o druhé, upevněné křídlo dveří, takže bylo viděti jen polovici jeho těla a nad ním na stranu nakloněnou hlavu, kterou nakukoval po ostatních. Zatím se už hodně rozsvětlilo; na druhé straně ulice jasně se odrážel výsek protějšího, nekonečného, černošedého domu — byla to nemocnice — s jeho pravidelnými, průčelí tvrdě prorážejícími okny; ještě přšelo, ale už jen velkými, jednotlivě viditelnými a takřka též po jedné na zem vrhanými krúpějemi. Nádobí k sní-

daní stálo na stole v přehojném počtu, neboť otci bylo snídání nejdůležitějším denním jídlem, které čtením různých novin protahoval na celé hodiny. Právě na protější stěně visela Řehořova podobizna z vojenských let, na níž byl zobrazen jako poručík, kterak, ruku na šavli a bezstarostně se usmívaje, požaduje úctu k svému postoji a uniformě. Dveře do předsíně byly otevřeny a ježto i dveře od bytu byly dokořán, bylo viděti ven na prostranství před bytem a na počátek schodiště vedoucího dolů.

„Nuže“, řekl Řehoř a byl si toho dobře vědom, že on jediný zachoval klid, „hned se obleku, zabalím vzorky a odjedu. Chcete, chcete mne nechat odjet? Nuže, pane prokuristo, vidíte, že nejsem tvrdohlavý a pracuji rád; cestování jest obtížné, ale já bych bez cestování nemohl žíti. Kampak jdete, pane prokuristo? Do obchodu? Ano? Podáte o všem věrnou zprávu? Může se státi, že člověk jest pro tu chvíli neschopen práce, ale tehdy právě jest vhodný okamžik, aby se vzpomnělo dřívějších jeho výkonů a uvážilo, že později, po odklizení překážky, bude jistě tím pilněji a usebraněji pracovati. Vždyť jsem panu šéfovi tolik zavázán, to vy přec dobře víte. Na druhé straně mám na starosti své rodiče a sestru. Jsem v úzkých, ale však já se z toho zase dostanu. Nedělejte mi to ale těžším, nežli už to jest. Buďte v obchodě při mně! Cestující nebývá v oblibě, to já vím. Myslí se, že si vydělá nekřesťanské peníze a že si při tom krásně žije.

Ostatně také nebývá žádného zvláštního důvodu, aby kdo tento předsudek lépe promyslel. Vy ale, pane prokuristo, vy lépe vidíte do těch poměrů než ostatní personál, ba dokonce, arci mezi námi řečeno, lépe nežli sám pan šéf, který jakožto podnikatel snadno se dá zmásti ve svém úsudku v neprospěch zaměstnance. Víte také velmi dobře, jak snadno cestující, který jest takřka celý rok mimo závod, může se státi obětí klepů, nahodilostí a bezdůvodných stížností, proti nimž jest mu zhola nemožno se brániti, protože většinou o nich pranic nezví a jenom potom, když vyčerpán ukončil nějakou cestu, doma na vlastním těle pocituje zlé následky, jichž příčin však už se nedohledí. Pane prokuristo, neodcházejte, aniž jste mi řekl slovo, jež by mi ukázalo, že mi dáváte aspoň maličko za pravdu!“

Ale prokurista se byl odvrátil už při prvních slovech Řehořových a maje ústa vyšpoulena poohlížel se po něm už jen přes svá škubající se ramena. A za Řehořovy řeči ani chvilku nepostál, nýbrž sunul se, aniž Řehoře spustil s očí, ke dveřím, ale docela pomalu, jako by byl nějaký tajný zákaz opustiti pokoj. Už byl v předsíni, a dle kvapného pohybu, jímž naposledy vytáhl nohu z obytného pokoje, byl by si člověk mohl mysliti, že si právě spálil podešev. V předsíni však vztáhl pravici daleko od sebe ke schodům, jako by tam naň čekalo přímo nadzemské vysvobození.

Řehoř viděl, že stůj co stůj nesmí prokuristu nechati odejiti v takovéto náladě, nemá-li tím býti jeho

postavení v obchodě nanejvýš ohroženo. Rodiče tomu všemu tak dobře nerozuměli; vžili se za ta dlouhá léta v přesvědčení, že Řehoř jest v tomto obchodě na celý život zaopatřen, a mimo to byli nyní okamžitými starostmi tak zabrání, že je všechna předvídavost opustila. Ale Řehoř měl tuto předvídavost. Bylo nutno prokuristu zadržeti, upokojiti, přesvědčiti a nakonec pro sebe získati; závisela na tom budoucnost Řehořova a jeho rodiny! Kdyby tu jen byla bývala sestra! Ta byla moudrá, plakala už, když Řehoř ještě pokojně ležel na hřbetě. A jistěže prokurista, který byl přítelem dam, byl by jí povolil; byla by zavřela dveře od bytu a v předsíni mu leknutí rozmluvila. Ale sestry zde právě nebylo, Řehoř musil jednati sám. A aniž pomyslel, že ještě vůbec nezná svých nynějších schopností pohybu, a také aniž pomyslel, že možná — a to bylo pravděpodobnější — jeho řeči opět nebylo rozuměno, pustil se křídla dveří a šoural se otvorem ven; chtěl jíti k prokuristovi, který se už — bylo to k smíchu — oběma rukama pevně držel zábradlí na prostranství před bytem, ale upadl hned, hmataje, čeho by se přidržel, na své četné nožky. Sotva se to stalo, pocítil poprvé tohoto rána tělesnou libost a pohodlí, nožky měly pod sebou pevnou půdu; poslouchaly dokonale, což s radostí pozoroval; usilovaly dokonce nésti ho dále, kam bude chtíti, a již myslel, že teď už se dostaví trvalé zlepšení celé té nemoci. Ale v témže okamžiku, když tu ležel na zemi, kolébaje se zadržo-

vaným pohybem, dosti blízko u matky, právě proti ní, matka, která se přec zdála býti tak úplně v sebe pohroužena, vyskočila náhle do výše s pažema široce rozpraženými, prsty roztaženy a volala: „Pomoc, pro Boha pomoc!“; hlavu měla nakloněnu, jako by chtěla Řehoře lépe viděti, ale běžela v opak toho bez rozmyslu nazpět; zapomněla, že za ní stojí prostřený stůl; přišedši k němu sedla si naň kvapně, jako by z roztržitosti, a jak se zdálo, vůbec nepozorovala, že vedle ní z převržené velké konvice káva plným proudem tekla na koberec.

„Matko, matko“, řekl Řehoř tiše a vzhlížel k ní. Prokurista se mu na okamžik úplně vytratil z mysli, na-proti tomu ale nedovedl si odepřít, aby při pohledu na tekoucí kávu několikráte na prázdno nechňapl čelistmi. Z toho matka znovu vykřikla, prchla se stolu a klesla do náruči vstříc jí spěchajícího otce. Ale Řehoř neměl teď času pro své rodiče; prokurista byl už na schodech; bradu maje na zábradlí, ještě naposledy se ohlížel. Řehoř se rozběhl, aby ho co nejjistěji dohonil; prokurista asi něco tušil, neboť skočil přes několik schodů a zmizel; křičel ale ještě „hú!“, že to znělo celým schodištěm. Bohužel ale, jak se zdálo, tento nový útěk, totiž prokuristův, úplně pomátl otce, který až dosud byl poměrně klidný, neboť místo aby sám za prokuristou běžel aneb aspoň Řehořovi v pronásledování nebránil, chopil se pravicí prokuristovy hole, kterou tento s kloboukem a převlečníkem byl

zanechal na židli, levicí sebral se stolu veliké noviny a dupaje nohama, jal se máváním hole a novin zahánět Řehoře nazpět do jeho pokoje. Nic nepomáhalo

prošení Řehořovo a také jeho prošení nikdo nerozuměl; ať sebe pokorněji kroutil hlavou, otec jen tím silněji dupal nohama. A na druhé straně zase matka, ač bylo chladné počasí, otevřela dokořán jedno okno, a vyklonivši se z něho daleko vpřed, tiskla si obličej

do rukou. Mezi ulicí a schodištěm vznikl silný průvan, okenní záclony se vzdouvaly, noviny na stole šustily a jednotlivé listy poletovaly po podlaze. Otec neúprosně naléhal a vyřázel syčivé zvuky jako divoch. Teď ale Řehoř neměl ještě vůbec žádného cviku v chůzi pozpátku a šlo to opravdu velmi pomalu. Kdyby jen se byl směl otočiti, byl by býval hned ve svém pokoji, ale on se bál, aby otáčením, jež vyžadovalo času, neučinil otce netrpělivým; vždyť každé chvíle hrozila mu holí v ruce otcově smrtelná rána na záda nebo na hlavu. Konečně ale přece nezbylo Řehořovi nic jiného, neboť s hrůzou zpozoroval, že couvaje neumí ani zachovati směru; i jal se tedy otáčeti co možná rychle, ve skutečnosti však přec jen velmi pomalu, při čemž neustále úzkostlivě po očku se díval na otce. Otec možná postřehl jeho dobrou vůli, neboť ho v tom nerušil, ba naopak řídil ještě tu a tam otáčivý pohyb zdáli špičkou své hole. Jen kdyby nebylo bývalo toho nesnesitelného otcova syčení! Řehořovi se z toho nadobro pomátla hlava. Byl už skoro docela otočen, když se dokonce v ustavičném naslouchání tomuto syčení zmýlil a zase se otočil kousek nazpátek. Když ale konečně byl s hlavou šťastně před otvorem dveří, objevilo se, že jeho tělo jest příliš široké, nežli aby jen tak beze všeho prošlo. Otcí ovšem v jeho nynějším rozpoložení ani zdaleka nepřišlo na mysl, aby snad otevřel druhé křídlo dveří a uvolnil tak Řehořovi dostatečný průchod. Jeho utkvělou my-

šlenkou bylo jen, že Řehoř musí co nejrychleji do svého pokoje. A zajisté by také nikdy nebyl připustil zdlouhavých příprav, jichž Řehoř potřeboval, aby se vztyčil a snad takto dveřmi prošel. Hnal teď asi Řehoře, jako by už nebylo překážek, s neobyčejným povykem vpřed; už to vůbec za Řehořem ani neznělo jako hlas toliko jednoho otce; teď už to věru nebylo žertem, a Řehoř se tlačil — ať se stane co stane — do dveří. Zdvihl se jedním bokem do výše, že ležel šikmo v otvoru dveří, na jedné straně byl odřen úplně do živého, na bílých dveřích zůstaly ohyzdné skvrny, brzy vězel pevně, že by se sám nebyl už mohl hnouti, nožky mu na jedné straně visely třesouce se nahoře ve vzduchu, na druhé straně byly bolestivě přitlačeny k zemi — tu ho otec ze zadu notně, teď opravdu osvobodivě strčil, a on vletěl silně krvácející daleko dovnitř svého pokoje. Dveře byly ještě holí přiraženy a pak bylo konečně ticho.

EPRVE KDYŽ UŽ SE SMRÁKALO, probudil se Řehoř z těžkého, mdlobě podobného spánku. Nebyl by se jistě ani bez vyrušení probudil o mnoho později, neboť se cítil dostatečně odpočínutým a vyspalým, zdálo se mu však, jako by ho byl probudil spěšný krok a opatrné zavírání dveří, jež vedly do předsíně. Bledý svit elektrické pouliční dráhy ležel tu a tam na stropě pokoje a na hořejších částech nábytku, ale dole u Řehoře byla tma. Sunul se pomalu, hmataje ještě neobratně svými makadly, kterých si teprve nyní učil vážit, ke dveřím podívat se, co se tam stalo. Jeho levý bok zdál se býti jedinou dlouhou, nepříjemně svíravou jizvou, takže musil na svých dvou řadách noh docela pravidelně kulhati. Jedna nožka byla ostatně při dopoledních událostech těžce poraněna — byl to skoro zázrak, že byla zraněna jen jedna — a vlekla se bez vlády za ním.

Až teprve u dveří zpozoroval, co ho tam vlastně vylákalo; byla to vůně čehosi k snědku. Stála tam totiž miska plná sladkého mléka a v ní plavaly nakrájené kousky bílého chleba. Skoro by se byl radostí zasmál, neboť měl ještě větší hlad nežli ráno, a hned ponořil hlavu skoro až po oči do mléka. Ale

brzy ji zklamán stáhl zase zpět; nejen proto, že mu v jídle vadil citlivý bok — a že mohl jísti, jen když celé tělo funíc spolupracovalo — nýbrž ani mléko, které jindy bývalo jeho oblíbeným nápojem a které mu sem jistě sestra proto postavila, vůbec mu nechutnalo, ba odvrátil se od misky skoro s odporem a odlezl zase doprostřed pokoje.

V obytném pokoji, jak Řehoř viděl štěrbínou ve dveřích, byl rozžat plyn, ale zatím co jindy v tuto dobu otec matce a mnohdy i sestře hlasitě předčítával své odpolední noviny, nebylo teď slyšeti ani hlásku. Co na tom, možná že toto předčítání, o němž mu sestra vždy vypravovala a psávala, přestalo poslední dobou býti zvykem. Ale i kol dokola bylo tak ticho, ač byt jistě nebyl prázdný. „Jakým to tichým životem žije ta rodina“, řekl si Řehoř, a dívaje se ztrnule před sebe do tmy, pocítoval velikou pýchu z toho, že mohl svým rodičům a své sestře opatřiti takový život v tak krásném bytě. Co ale, kdyby tak teď všechen klid, všechen blahobyť, všechna spokojenost s hrůzou skončily? Aby se příliš nezapředl do takových myšlenek, jal se Řehoř raději pohybovati a lezl sem a tam po pokoji.

Za dlouhého toho večera byly napřed na jedné, pak zase na druhé straně maličko pootevřeny postranní dveře a zase rychle zavřeny; někoho to asi nutkalo, aby vešel, ale asi se příliš rozpákoval. Řehoř se tedy zastavil těsně u dveří obytného pokoje, rozhodnut, že

přece nějak k sobě dostane váhavého návštěvníka a nebo aspoň zví, kdo to jest; ale teď už nikdo dveří neotevřel a Řehoř čekal marně. Ráno, když dveře byly zamčeny, chtěli všichni k němu vejít, a teď, když on jedny dveře otevřel, a ostatní, jak bylo zřejmo, byly přes den zotvírány, nepřicházel nikdo, a i klíče byly teď zastrčeny zvenčí.

Až pozdě v noci zhasili světlo v obytném pokoji, i dalo se nyní lehko zjistiti, že tak dlouho bděli rodiče a sestra, neboť bylo nyní zcela dobře slyšeti, jak se všichni tři po špičkách vzdalují. Teď už jistě do rána k Řehořovi nikdo nepříjde; měl tedy dlouhou dobu, aby nerušeně uvažil, jak si má nyní nově spořádati život. Ale vysoký, volný pokoj, v němž byl nucen plocho ležeti na zemi, ho tísnil až k úzkosti, aniž si mohl domysleti proč — vždyť to byl přece jeho pokoj, který obýval už pět let — i obrátiv se zpola bezděky, spěchal ne bez lehkého studu pod pohovku, kdež mu, přes to že měl záda poněkud stlačená a přes to že nemohl už pozdvihnouti hlavy, bylo hned velmi příjemně a pohodlně, a bylo mu jen líto, že jeho tělo jest příliš široké, nežli aby se zúplna pod pohovku vešlo.

Tam zůstal po celou noc, kterou ztrávil dílem v polospánku, z něhož ho znovu a znovu burcoval hlad, ale dílem též v starostech a nejasných nadějích, které však vesměs vyznívaly v ten smysl, že se zatím musí klidně chovati a že trpělivostí a co největší šetrností musí rodině učiniti snesitelnými nepříjemnosti, kte-

ré jí, jak ani jinak nebylo lze, svým nynějším stavem působil.

Už časně zrána, byla skoro ještě noc, naskytlo se Řehořovi, aby vyzkoušel sílu rozhodnutí, jež právě pojal, neboť sestra, skoro úplně už oblečena, otevřela dveře z předsíně a s napětím nahlížela dovnitř. Neuviděla ho hned, ale když ho zpozorovala pod pohovkou — Bože, někde přece musil být, nemohl přece uletět — tolik se polekala, že nemohouc se ovládnouti, dveře zvenčí zase přirazila. Ale, jako by litovala svého chování, hned dveře zase otevřela a vstoupila po špičkách, jako by šla k člověku těžce nemocnému anebo dokonce k cizímu. Řehoř posunul hlavu až těsně k okraji pohovky a pozoroval ji. Zdalipak si všimne, že nechal mléko státi, a to nikterak, že by neměl hladu, a zdaž mu přinese jiný pokrm, který by mu lépe vyhovoval? Neučiní-li tak sama od sebe, byl odhodlán raději hladem zemřít, nežli ji na to upozorniti, ač ho to vlastně nesmírně nutkalo, aby střelhibtě vyklouzl zpod pohovky, vrhl se sestře k nohám a poprosil ji o něco dobrého k snědku. Ale sestra hned a s podivem si všimla plné dosud misky, z níž bylo jen maličko mléka kolem rozlito, zdvihla ji hned, ne sice holýma rukama, nýbrž s hadrem a vynesla ji. Řehoř byl na výsost zvědav, co asi přinese místo ní, a měl o tom nejružnější myšlenky. Nikdy by ale nebyl uhodl to, co sestra ve své dobrotě skutečně učinila. Aby vyzkoušela jeho chuť, přinesla mu na vybranou ce-

lé množství, všechno rozprostřeno na starých novínách. Byla tu stará, poloshnilá zelenina, kosti od večeře, olepené ztuhlou bílou omáčkou, několik mandlí a hrozin; sýr, o němž Řehoř přede dvěma dny prohlásil, že není k jídlu; suchý chléb, chléb poma-

zaný máslem a chléb pomazaný máslem a posolený. Kromě toho ke všemu tomu postavila ještě misku, asi navždy už pro Řehoře určenou, do níž byla nalila vody. A z jemnocitu, ježto věděla, že by Řehoř před ní nejedl, vzdálila se co nejspěšněji a otočila dokonce klíčem, jen aby Řehoř uviděl, že si teď může udělat

pohodlí, jak mu libo. Řehořovy nožky se jen kmitaly, když teď šel jísti. Ostatně i jeho rány byly už asi úplně zahojeny, neboť necítil už, že by mu nějak vadily; žasl nad tím a vzpomněl si, jak se více než před měsícem docela malounko řízl do prstu a jak ho tato rána ještě předevcírem dosti bolela. „To bych byl teď méně citlivým?“ myslil si a už dychtivě cucal sýr, k němuž ho to hned a mocně táhlo přede všemi ostatními pokrmy. Rychle za sebou a s očima z ukojení až slzícíma snědl sýr, zeleninu a omáčku; naproti tomu čerstvé pokrmy mu nechutnaly, ba nemohl snést ani jejich pachu, takže si dokonce věci, jež hodlal jísti, odvěkl kousek dále. Měl už dávno všechno sněděno a ležel jen ještě líně na témž místě, když sestra na znamení, aby se odklidil, pomalu otáčela klíčem. To ho ihned vyplašilo, ač už skorem dřímал, i spěchal zase pod pohovku. Ale musil se velmi přemáhati, aby to tu krátkou chvíli, co sestra meškala v pokoji, pod pohovkou vydržel, neboť z hojného jídla se mu břicho poněkud zakulatilo, takže v tom těsném prostoru sotva mohl dýchat. Chvilími se téměř dusil a přehlížel s poněkud vypoulenýma očima, jak nic netušící sestra koštětem smetla nejen zbytky, nýbrž i pokrmy, jichž se Řehoř vůbec nedotkl, jako by tedy ani tyto nebyly už vůbec k potřebě, a jak všechno kvapně vsypala do kbelíku, který přikryla dřevěným víkem, načež vše vynesla. Sotva se otočila, už se Řehoř soukal zpod pohovky a natahoval a nadýmal se.

Takovým způsobem dostával nyní Řehoř své jídlo den co den; jednou ráno, když rodiče a služka ještě spali, a po druhé po společném obědě, neboť tehdy spávali rodiče rovněž ještě chvíli, a služku vždy sestra poslala něco obstarat. Jistěže ani oni nechtěli, aby Řehoř zahynul hladem, ale snad by to nebyli snesli, kdyby byli věděli o jeho jídle více, než čeho se doslechli, a možná též, že jich sestra chtěla ušetřit i třeba jen malého zármutku, neboť ve skutečnosti trpěli právě dosti.

S jakými výmluvami tenkrátě onoho prvního dopoledne vyprovodili z bytu lékaře a zámečníka, toho se Řehoř nemohl dopátrati, neboť ježto mu nerozuměli, nemyslíl také nikdo z nich, ani sestra, že by on mohl druhým rozuměti, i musil se, když sestra byla v jeho pokoji, spokojiti toliko s tím, že tu a tam slyšel její vzdechy a svolávání svatých. Teprve později, když si byla na vše tak trochu zvykla — o úplném navyknutí nedalo se ovšem nikdy mluvit — zachytil Řehoř mnohdy poznámku, která byla přátelsky míněna anebo se tak dala vykládati. „Dnes mu ale chutnalo“, říkala, když byl Řehoř jídlo důkladně vyklidil, kdežto bylo-li tomu naopak, což se opakovalo čím dále tím častěji, říkala skoro smutně: „Zase všechno nech.“

Ale ačkoliv se Řehoř přímo nemohl dovědět žádné novinky, vyposlechl přece leccos ze sousedních pokojů, a kde jen teď uslyšel jaké hlasy, hned běžel

k příslušným dveřím a přitiskl se na ně celým tělem. Zvláště v prvním čase nebylo hovoru, který by nějak, byť jen tajně, nebyl jednal o něm. Celé dva dny bylo slyšení při všech jídlech porady o tom, jak se nyní zachovati; ale i mimo jídla se mluvilo o té věci, neboť stále byli nejméně dva členové rodiny doma, protože nikdo nechtěl zůstat doma sám, a být úplně opustiti, to přece také nemohli. Také služka hned první den — nebylo úplně jasno, co a mnoholi věděla o tom, co se bylo přihodilo — na kolenou prosila matku, by ji ihned propustila, a když se za čtvrt hodiny potom loučila, děkovala za propuštění se slzami v očích jako za největší dobrodiní, které jí tam prokázali, a aniž toho kdo od ní žádal, strašlivě se zapřísáhla, že nikomu ani toho nejmenšího neprozradí.

Teď musila sestra spolu s matkou také vařiti, nestálo to ovšem mnoho námahy, neboť nikdo skoro nic nejedl. Vždy znovu slýchal Řehoř, jak jeden druhého marně pobízí k jídlu a jak nedostává jiné od povědi nežli: „Děkuji, mám dost“ anebo podobně. A nepili snad také nic. Sestra se často ptala otce, zdali chce pivo, a srdečně se nabízela, že ho sama přinese, a když otec mlčel, aby ho zbavila všech rozpaků, řekla, že může pro ně poslati též domovnici, ale tu otec vyslovil konečně své rozhodné „Nikoli“, a už se o tom nemluvilo.

Hned první den vyložil otec jak matce, tak i sestře veškeré majetkové poměry a vyhlídky. Vstal chvíle-

mi od stolu a vyňal ze své malé wertheimky, kterou byl zachránil ze svého před pěti lety se zhrouтивšího obchodu, nějaký doklad nebo zápisník. Bylo slyšeti, jak odmyká složitý zámek, a když byl vyňal, co hledal, jak ho zase zamyká. Tyto otcovy výklady byly z části první potěšitelnou věcí, jež se Řehořovi dostala k sluchu od té, co byl uvězněn. Byl toho mínění, že otcí z onoho obchodu nezůstalo ani toho nejmenšího, otec mu aspoň nic opačného neřekl, a Řehoř se ho ovšem také na to neptal. Řehořovou starostí bylo tehdy jen přičiniti se všemožně, aby rodina co nejrychleji mohla zapomenouti na ono obchodní neštěstí, jež ji uvrhlo v úplnou beznaděj. I jal se tehdy pracovati se zcela neobyčejným zápalem a stal se téměř přes noc z nepatrného příručího cestujícím, který ovšem měl už zcela jiné možnosti vydělati peníze a jehož pracovní výsledky se hned ve formě provise měnily v hotové peníze, jež mohl doma položit na stůl užaslé a šťastné rodině. Byly to krásné časy a nikdy potom už se nevrátily, aspoň ne v tom lesku, přes to, že Řehoř později vydělal tolik peněz, že byl s to vydržovati a také vydržoval celou rodinu. Zvykli si na to, jak rodina tak Řehoř, přijímali peníze s povděkem, on je rád odevzdával, ale nějaká zvláštní vřelost už nechtěla vyplynouti. Jen sestra zůstala přece ještě Řehořovi blízkou, a bylo jeho tajným plánem, ježto na rozdíl od Řehoře velmi milovala hudbu a uměla dojemně hráti na housle, poslati ji příští rok na konservatoř

bez ohledu na velké výlohy, jež tím nezbytně musily vzniknouti a jež se už nějakým jiným způsobem zase nahradí. O konservatoři byla častěji zmínka v hovo-
rech se sestrou, když Řehoř občas na krátko pobyl
ve městě, ale vždy jen jako o krásném snu, na jehož
uskutečnění nebylo ani pomyslení, a rodiče tyto ne-
vinné zmínky ani rádi neslyšeli; ale Řehoř na to po-
mýšlel velmi určitě a měl v úmyslu o štědrém večeru
slavnostně to prohlásiti.

Takovéto, za nynějšího jeho stavu načisto zbytečné
myšlenky táhly mu hlavou, když tam tak zpřímá byl
přilepen na dveřích a naslouchal. Často jsa všecek
unaven nemohl už vůbec poslouchati a nechal hlavu
ochable naraziti na dveře, ale hned ji zase držel pevně,
protože i ten malý šramot, který tím způsobil, vedle
slyšeli a všichni zmlkli. „Co to jen zase tropí,“ řekl
otec po chvíli, jistě obrácen ke dveřím, a pak teprve
zase ponenáhlu navázali přerušný rozhovor.

Řehoř se nyní s dostatek dověděl — otec totiž své
výklady častěji opakoval, částečně proto, že se těmi-
to věcmi už dlouho nebyl zabýval, a částečně též pro-
to, že matka vše hned na ponejprv nechápala —, že
přese všechno neštěstí jest tu ze starých časů ještě
docela malé ovšem jmění, které nevybíranými úro-
ky mezitím trochu narostlo. Kromě toho ale též pe-
níze, které Řehoř každý měsíc domů přinášel — on
sám pro sebe si nechával jen několik zlatých — ne-
bývaly úplně spotřebovány a nahromadily se v malý

kapitálek. Řehoř za svými dveřmi horlivě kýval hlavou, potěšen touto neočekávanou opatrností a sporností. Vlastně by byl mohl těmito přebytnými penězi dále upláceti otcův dluh u šéfa, a onen den, kterého by se byl mohl zbaviti tohoto místa, byl by takto býval mnohem blíže, ale teď to bylo bezpochyby lépe tak, jak to zařídil otec.

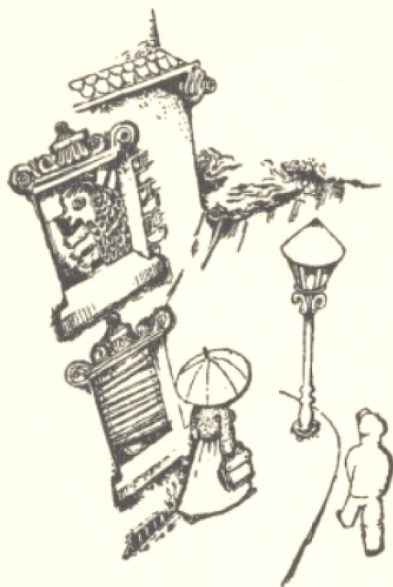
Avšak tyto peníze nikterak nedostačovaly, aby snad rodina mohla žíti z úroků; stačilo to snad k užití rodiny na jeden, nejvýše na dva roky, více toho nebylo. Byla to tedy toliko částka, na kterou se vlastně nesmělo sáhnout a která musila zůstatí uložena pro nezbytnou potřebu; peníze na živobytí bylo nutno vydělávat. Otec byl však sice zdravý, ale už starý muž, který už celých pět let nic nepracoval a který si už vůbec nesměl mnoho troufati; za těch pět let, které byly prvními prázdninami v jeho namáhavém a přece neúspěšném životě, hodně ztloustl a stal se velmi nemotorným. A měla snad teď vydělávat peníze stará matka trpící záduchou, které bylo námahou projíti bytem a která každý druhý den proležela v nesná-
zích s dýcháním na pohovce při otevřeném okně? A měla vydělávati peníze sestra, která ve svých sedmácti letech byla ještě dítětem a již bylo tolik přátel dosavadního způsobu života, který spočíval v tom, že se pěkně oblékala, dlouho spala, pomáhala v domácnosti, zúčastnila se několika skromných zábav a především hrála na housle? Došlo-li v řeči na toto ne-

zbytné vydělávání peněz, tu Řehoř vždy nejprve se pustil dveří a pak se vrhl na chladnou koženou pohovku, jež stála vedle dveří, neboť docela hořel studem a smutkem.

Často tam proležel celé dlouhé noci nezamhouřiv oka a celé hodiny jen škrabal po kůži. Anebo nelitoval velké námahy a odtlačil židli až k oknu, pak vylezl na okenní prkno a jsa zapřen v židli, podepřel se na okno, zřejmě jen v jakési vzpomínce na pocit osvobození, jaký dříve míval, když se díval z okna. Neboť ve skutečnosti den ze dne viděl i věci jen dost málo vzdálené čím dále tím nezřetelněji; k protější nemocnici, kterou byl dříve pro až příliš častý pohled proklínal, už vůbec nedohlédl, a kdyby nebyl určitě věděl, že bydlí v tiché, ale úplně městské Charlottině třídě, byl by se mohl domnívati, že se ze svého okna dívá v jakousi poušť, v níž šedé nebe a šedá země nerozeznatelně splývají. Jen dvakráte potřebovala pozorná sestra viděti, že židle stojí u okna, a už ji pokaždé, když byla v pokoji uklidila, přesně zase přisunula k oknu, ba nechávala dokonce od té doby vnitřní okno otevřeno.

Kdyby jen byl Řehoř mohl se sestrou promluvit a jí za vše poděkovati, byl by její služby lehčeji snášel, takto ale jimi trpěl. Sestra se ovšem snažila trapnost toho všeho co možná smazati, a čím déle to trvalo, tím lépe se jí to arci též dařilo, jenže také Řehoř časem vše mnohem jasněji prohlédal. Už její vstup do

pokoje byl mu hrozný. Sotvaže vstoupila, nedopřávajíc si ani času, aby zavřela dveře, ač jinak velmi dbala, aby každého ušetřila pohledu na Řehořův po-

koj, běžela rovnou k oknu, chvatnými rukama je rozevřela dokořán, jako by se dusila, načež ať bylo jakoliv chladno, zůstala chvíli u okna a zhluboka dýchala. Tímto běháním a hřmotem vystrašovala Řehoře dvakrát denně; po celou tu dobu Řehoř vždy se třásl

pod pohovkou, ač dobře věděl, že by ho jistě byla ráda toho ušetřila, kdyby jí bylo jen bývalo možno prodletí při zavřeném okně v pokoji, v němž byl Řehoř.

Jednou, bylo to jistě už měsíc po Řehořově proměně, kdy pro sestru už přece nebylo žádného zvláštního důvodu, aby žasla nad Řehořovým zevnějškem, přišla poněkud dříve než jindy a zastihla Řehoře, jak se ještě, nehybný a v postoji, jenž věru stačil k úleku, dívá z okna. Nebylo by bývalo pro Řehoře překvapením, kdyby nebyla vešla, protože jí svým postavením bránil, aby ihned otevřela okno, ale ona nejen že nevstoupila, ona dokonce odskočila a zamkla dveře; být tu někdo cizí, byl by si mohl mysliti, že Řehoř na ni číhal a chtěl ji kousnouti. Řehoř se ovšem ihned skryl pod pohovku, ale musil čekati až do poledne, nežli sestra opět přišla, a zdála se býti mnohem neklidnější než jindy. Z toho poznal, že pohled naň jest jí stále ještě nesnesitelný a že jí nezbytně i nadále nesnesitelným zůstane, a že se asi velmi musí přemáhati, aby neutekla též při pohledu na malou část jeho těla, kterou vyčníval zpod pohovky. Aby ji ušetřil i tohoto pohledu, odnesl jednoho dne na zádech. — potřeboval k té práci čtyři hodiny — prostěradlo na pohovku a rozprostřel je takovým způsobem, že byl nyní úplně zakryt a že ho sestra nemohla viděti, ani když se shýbla. Kdyby byla bývala toho mínění, že prostěradla není třeba, byla by je přec mohla odkliditi, neboť že to nebylo pro Řehoře žádnou zábavou tak naprosto se

ode všeho uzavřítí, bylo přec na bíledni, ale ona nechávala prostěradlo tak, jak bylo, a Řehořovi se zdálo, že zachytil dokonce i vděčný pohled, když jednou opatrně hlavou prostěradlo poněkud nazdvihl, aby se podíval, jak sestra přijímá to nové zařízení.

Prvních čtrnáct dní nemohli se rodiče odhodlati, aby k němu vešli, a Řehoř často slyšel, jak mluví o nynější práci sestřině s plným uznáním, kdežto až dosud se často byli na sestru zlobili, protože se jim zdála býti dívkou jaksi neužitečnou. Teď ale často oba, otec i matka, čekali před Řehořovým pokojem, když sestra tam uklízela, a sotva odtamtud vyšla, musila podrobně vyprávěti, jak to v pokoji vyhlíží, co Řehoř jedl, jak se tentokráte choval a zda snad není znáti nějaké malé zlepšení. Matka ostatně chtěla Řehoře navštívit poměrně brzy, ale otec a sestra ji zdržovali nejprve rozumovými důvody, jimž Řehoř velmi pozorně naslouchal a jež plně schvaloval. Později ale ji musili zdržovati násilím, a když pak volala: „Pusťte mne přec k Řehořovi, vždyť jest to můj nešťastný syn! Což nechápete, že k němu musím?“, tu Řehoř myslil, že by přece snad bylo dobře, kdyby matka k němu přicházela, rozumí se, nikoliv každý den, ale třeba jednou za týden; ona přece jen všemu lépe rozuměla nežli sestra, která při vši své statečnosti byla přec jen dítětem a konec konců snad jen z dětské lehkomyšlnosti vzala na se tak těžký úkol.

Přání Řehořovo spatřiti matku se brzy splnilo. Za

dne se Řehoř už z ohledů na své rodiče nechtěl u okna ukazovati, lézti ale na těch několika čtverečních metrech podlahy také mnoho nemohl, pokojně ležeti snášel už i v noci těžko, jídlo mu brzy nepůsobilo ani nejmenšího potěšení, i navykl si, aby si ukrátil dlouhou chvíli, lézti křížem krážem po stěnách a po stropě. Zvláště rád visel na stropě; to bylo docela jiné nežli ležeti na podlaze; volněji se dýchalo; lehké chvění probíhalo tělem, a v této téměř šťastné roztržitosti, v níž Řehoř tam nahoře prodléval, se též snadno stalo, že se k vlastnímu překvapení pustil a pleskl sebou na podlahu. Nyní ale ovšem měl své tělo už docela jinak v moci nežli dříve, takže si ani při tak velikém pádu neublížil. Sestra si teď ihned všimla nové zábavy, již si byl Řehoř vymyslel — vždyť zanechával při lezení leckde stopy svého lepidla —, a tu si umínila, že Řehořovi toto lezení umožní v co největší míře a že odklidí nábytek, který mu v tom překážel, tedy především skříň a psací stůl. Teď ale nebyla s to sama to provést; otce si netroufala o pomoc prositi, služka by jí zcela jistě nebyla pomohla, neboť toto šestnáctileté děvče sice od propuštění dřívější kuchařky statečně vytrvávalo, ale vyprosila si dovolení, aby směla míti kuchyni neustále zamčenou a aby nemusila otvírati leč na zvláštní zavolání; sestře tedy nezbylo nežli jednou za nepřítomnosti otcovy zavolati matku. A matka také přišla s výkřiky vzrušené radosti, ale u dveří Řehořova pokoje zmlkla. Nejprve

ovšem se sestra podívala, zda jest v pokoji vše v pořádku; pak teprve nechala matku vstoupiti. V největším spěchu stáhl Řehoř prostěradlo ještě hlouběji a více do záhybů, takže to opravdu vyhlíželo jen jako náhodou přes pohovku hozené prostěradlo. Řehoř také tentokráte nevykukoval zpod prostěradla; vzdal se toho spatřiti matku už tentokráte, a byl jenom rád, že tedy přece přišla. „Jen pojď, není ho vidět“, řekla sestra a jistěže vedla matku za ruku. Řehoř nyní slyšel, jak ty dvě slabé ženy odstrkují s jejího místa starou, přece jen těžkou skříň, a jak sestra neustále si vyhrazuje největší díl práce, nic nedbajíc výstrah matky, která se obávala, že se sestra příliš namůže. Trvalo to velmi dlouho. Po jistě už čtvrt hodinové práci řekla matka, že by přec bylo jen lépe skříň tam nechat, neboť předně jest příliš těžká, takže do příchodu otcova nebudou s prací hotovy a skříň uprostřed pokoje zatarasí Řehořovi všechny cesty, a za druhé že přec není nijak jisto, zda se Řehořovi odklizením nábytku prokazuje něco milého. Jí že se to zdá naopak; jí pohled na holou stěnu přímo svírá srdce; a proč by neměl také Řehoř míti tohoto pocitu, když přece jest ode dávna na ten nábytek zvyklý a bude se tedy v prázdném pokoji cítiti opuštěným. „A není to pak“, končila matka, která vůbec mluvila šeptem, teď už docela potichu, jako by se chtěla vyhnouti, aby Řehoř, jehož úkrytu neznala, nezaslechl ani zvuku jejího hlasu, neboť že nerozumí slovům, o tom byla přesvědčena, „a

není to, jako bychom odklizením nábytku dávali na jevo, že se vzdáváme vší naděje na zlepšení a bezohledně ho ponecháváme sobě samému? Já myslím, že bude nejlépe, budeme-li hleděti udržovati pokoj v téměř stavu, v jakém byl dříve, aby Řehoř, až se k nám zase vrátí, nalezl vše nezměněno a tím snáze mohl zapomenouti na dobu, jež mezitím uplynula.“

Naslouchaje těmto matčiným slovům, Řehoř se znal, že asi nedostatek všeho přímého rozhovoru slidmi, spojený s jednotvárným životem uprostřed rodiny, pomátl za ty dva měsíce jeho rozum, neboť jinak si nemohl vysvětliti, jak docela vážně mohl toužiti, aby jeho pokoj byl vyklizen. Což měl opravdu chuť nechati ten teplý, zděděným nábytkem přívětivě a pohodlně zařízený pokoj proměnit v díru, v níž by pak ovšem mohl všemi směry nerušeně prolézati, jenže také zároveň rychle a úplně zapomenouti své lidské minulosti? Vždyť už teď by byl málem zapomenul, a jen dlouho už neslyšený hlas matčin ho zase vyburcoval. Nic se neodklidí, vše musí zůstat, nemůže postrádati dobrých dojmů, jimiž nábytek působí na jeho stav; a brání-li mu nábytek v provozování nesmyslného lezení po pokojích, pak to není žádná škoda, nýbrž velká výhoda.

Jenže sestra byla bohužel jiného názoru; byla si navykla, dojísta nikoli zcela neoprávněně, kdykoliv se mluvilo o věcech týkajících se Řehoře, vystupovati vůči rodičům neobyčejně znalecky, a tak byla i nyní

matčina rada sestře dostatečným důvodem, aby trvala nejen na odklizení skříně a psacího stolu — toliko na ty původně myslila — nýbrž na odklizení veškerého nábytku s výjimkou nezbytné pohovky. Rozumí se, že to nebyl jen dětský vzdor a její v poslední době neočekávaně a těžko nabytá sebedůvěra, jež ji k tomu pohnula; vždyť ona také opravdu pozorovala, že Řehoř potřebuje k lezení mnoho místa, kdežto nábytku, pokud bylo lze viděti, nepoužíval ani dost málo. Možná ale, že tu spolupůsobil také blouznivý smysl dívek jejího věku, který hledá svého ukojení při každé příležitosti a jímž se nyní Markéta dala zlákat, aby učinila postavení Řehořovo ještě hrůzostrašnějším, aby pak mohla ještě více než dosud proň konati. Neboť do místnosti, v níž Řehoř docela sám bude vládnouti holým stěnám, neodvází se dojista vstoupiti nikdy nikdo vyjma Markétu.

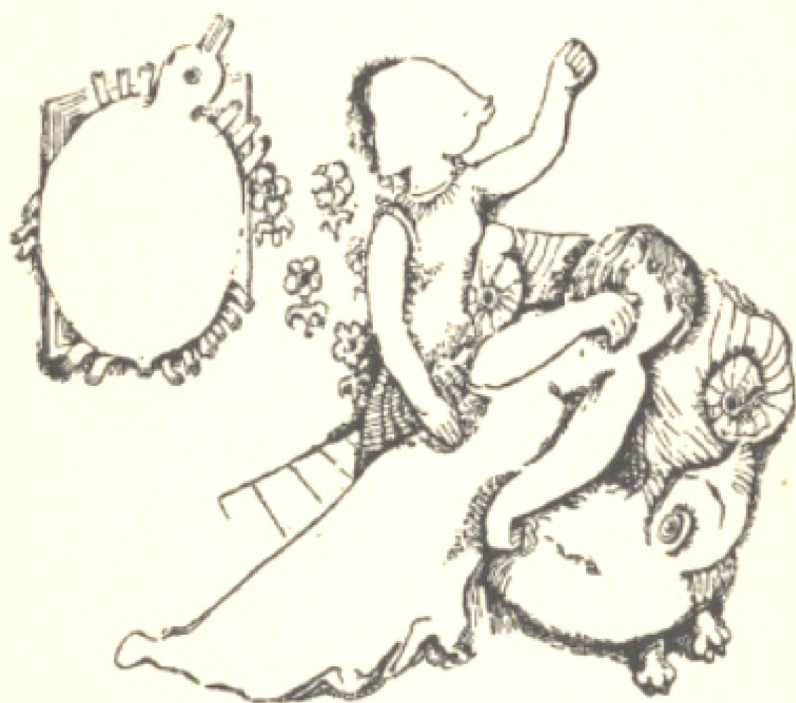
I nedala se matkou zviklati ve svém rozhodnutí; matka také zdála se v tomto pokoji pro samý neklid jaksi nejistou, brzy umlkla a dle svých sil pomáhala sestře při odklizení skříně. Nu což, beze skříně se mohl Řehoř, když nebylo lze jinak, ještě obejít, ale psací stůl už musil zůstat. A sotva ženy se skříní, na niž se stenajíce tiskly, vyšly z pokoje, už Řehoř vystrčil hlavu zpod pohovky, aby se podíval, jak by mohl opatrně a co nejšetrněji zakročiti. Ale na neštěstí byla to právě matka, která se vrátila první, kdežto Markéta ještě v sousedním pokoji objímala skříň

a sama jí sem a tam klátila, aniž jí ovšem hnula s místa. Matka však nebyla pohledu na Řehoře zvyklá, byla by se mohla z toho rozstonati, i spěchal Řehoř ulekán pozpátku až na druhý konec pohovky, nemohl však už zabrániti, aby se prostěradlo vpředu trochu nepohnulo. Bylo toho dosti, aby to matku upozornilo. Zarazila se, postála chvílku tiše a vrátila se pak k Markétě.

Přes to že si Řehoř stále a stále říkal, že se přec neděje nic neobyčejného, nýbrž že se jen představuje několik kusů nábytku, působilo naň přece, jak si brzy musil přiznati, toto neustálé přecházení žen, jejich volání a vrzání a skřípání nábytku o podlahu jako veliký, se všech stran živěný nepokoj, a ať sebe těsněji stahoval k sobě hlavu i nohy a tělo tiskl na podlahu, musil si bez odporu říci, že tohle vše dlouho nevydrží. Vyprazdňovaly mu jeho pokoj; braly mu vše, co mu bylo milé; skříň, v níž bylo lupenkové vyřezávání a jiné nástroje, už vynesly; teď uvolňovaly v podlaze už pevně zarytý psací stůl, na němž psával své úlohy jako obchodní akademik, jako žák měšťanky, ba už jako žák obecné školy, — teď už opravdu neměl času, aby zkoumal dobré úmysly, jež měly ty dvě ženy, na jejichž existenci ostatně už skoro zapomněl, neboť jsouce vyčerpány pracovaly už němě, a bylo slyšeti jen těžké dupání jejich noh.

I vyrazil tedy ven — ženy se právě v sousedním pokoji opřely o psací stůl, aby si trochu oddechly —,

čtyřikráte změnil směr běhu, nevěda opravdu, co by měl nejdříve zachrániti, když spatřil na stěně jinak už holé nápadně visící obraz dámy oděné samou kožišinou, vylezl spěšně nahoru a přitiskl se na sklo, které ho přidržívalo a příjemně chladilo jeho horké bři-

cho. Aspoň tento obraz, který nyní Řehoř úplně zakrýval, jistě teď nikdo nevezme. Nakroutil hlavu ke dveřím obytného pokoje, aby pozoroval ženy, až se budou vraceti.

Nedopřály si mnoho odpočinku a už zase přicházely; Markéta měla paži ovinutou kol matky a skorem ji

nesla. „Nuže, co vezmeme teď?“ řekla Markéta a rozhlédla se kolem. Tu se její oči střetly s očima Řehořovým na stěně. Jistě že jen díky přítomnosti matčině nepozbyla klidu, sklonila svůj obličej k matce, aby jí zabránila v rozhledu, a řekla chvějíc se ovšem a bez rozmyslu: „Pojď, neměli bychom se raději ještě na chvílku vrátiti do našeho pokoje?“ Úmysl Markétin byl Řehořovi jasný; chtěla odvésti matku v bezpečí a jej pak se stěny sehnati. Což, jen ať to zkusí! On sedí na svém obraze a nedá ho. To raději skočí Markétě do obličej.

Ale Markétina slova byla matku teprve doopravdy znepokojila, takže se uhnula na stranu, postřehla obrovskou hnědou skvrnu na kvítkované tapetě, a ještě nežli si vlastně uvědomila, že to, co vidí, jest Řehoř, zvolala křiklavým, drsným hlasem: „Ach, Bože, ach Bože!“, a padla na pohovku, paže majíc roztaženy, jako by se všeho vzdávala, a nehýbala se. „Ty, Řehoři!“ volala sestra s pozdviženou pěstí a důraznými pohledy. Byla to od jeho proměny první slova, jež promluvila přímo na něho. Běžela do sousedního pokoje pro nějakou essenci, aby mohla matku vzkřísiti z mdloby; Řehoř chtěl také pomoci — na záchranu obrazu byl ještě čas — ale byl pevně přilepen na skle, takže se musil násilím odtrhnout; běžel pak také do sousedního pokoje, jako by mohl sestře dáti nějakou radu jako za dřívějších dob; musil ale pak nečinně za ní stát; hrabala se ve všelijakých láhvičkách a je-

ště se ulekla, když se ohlédla, nějaká láhev spadla na zem a rozbila se; střepina poranila Řehoře v obličejí a oblil ho nějaký žíravý lék; Markéta nyní déle už nemeškajíc vzala tolik láhviček, kolik jich mohla po-brati, a pádila s nimi k matce do pokoje; dveře za sebou nohou přirazila. Řehoř byl nyní odloučen od matky, která snad jeho vinou byla blízka smrti; dve-ře otevřítí nesměl, nechtěl-li zahrati sestru, která mu-sila u matky zůstatí; neměl teď nic jiného na práci nežli čekati; a stísněn výčitkami, jež si činil, a oba-vou, jal se léztí a lezl po všem, po stěnách, po nábyt-ku, po stropě a spadl konečně ve svém zoufalství, když už se celý pokoj kolem něj začínal točiti, dopro-střed na veliký stůl.

Minula chvilka, Řehoř tu ležel unaven, dokola by-lo ticho, snad to bylo dobré znamení. Tu zazvonilo. Děvče bylo ovšem zamčeno v kuchyni a Markéta mu-sila tedy jít otevřít. To otec přišel. „Co se stalo?“ byla jeho první slova; Markétino vzezření mu jistě všechno prozradilo. Markéta odpověděla přidušeným hlasem, to jistě tiskla svůj obličej na otcovu hrud: „Matka o-mdlela, ale už jest jí lépe. Řehoř učinil výpad.“ „Vždyť jsem to čekal“, řekl otec, „vždycky jsem vám to pře-ce říkal, ale vy ženy jako byste neslyšely.“ Řehořovi bylo jasno, že si otec Markétino příliš stručné sdělení špat-ně vykládá a že se domnívá, že Řehoř se provinil ně-jakým násilným skutkem. Musil tedy nyní Řehoř hle-děti, aby otce uchlácholil, neboť k vysvětlování neměl

času ani možnosti. I utekl se tedy ke dveřím svého pokoje a přitiskl se na ně, aby otec, až vstoupí z předsíně, hned viděl, že Řehoř má nejlepší úmysl ihned se vrátiti do svého pokoje a že není třeba ho tam zaháněti, nýbrž že třeba pouze otevřítí dveře, a on že hned zmizí.

Otec však nebyl naladěn, aby si povšiml takových jemností. „Ach!“ zvolal, hned když vstoupil, tónem, jako by byl zároveň rozvztekl i rád. Řehoř stáhl hlavu ode dveří a pozdvihl ji k otci. Tak, jak zde nyní stál, si otce opravdu nepředstavoval; opomíjel ovšem v poslední době, zaměstnán novotou lezení, starati se jako dříve o události v ostatním bytě a měl tudíž vlastně býti připraven, že nalezne vše změněno. Ale přes to, přes to, byl to ještě otec? Byl to týž muž, který, když dříve Řehoř odcházival na nějakou cestu, lehával mdle zahrabán v lůžku; který ho za večerů, když se navracíval domů, vítával v županu a v lenošce; který už ani nebyl s to řádně povstati, nýbrž na znamení radosti jen vždycky pozdvihl paže; který při těch málo společných vycházkách o několika nedělích v roce a v největší svátky, zahalen ve svůj starý plášť a vždy opatrně nasazuje svou berlu, belhal se mezi Řehořem a matkou, kteří už sami o sobě šli pomalu, vždy ještě o něco pomaleji, a když chtěl něco říci, skoro vždy se zastavil a shromáždil okolo sebe své průvodce? Teď byl přece docela vzpřímen; byl oblečen v přiléhavou modrou uniformu se zlatými knoflíky, jaké mívají sluhové bankovních závodů; nad vysokým, tu-

hým límcem kabátu rozvíjel se jeho silný podbradek; zpod hustého obočí dral se svěží a pozorný pohled jeho černých očí; jindy rozcuchaný bílý jeho vlas byl sčesan v úzkostlivě přesný, svítivý účes s pěšinkou. Hodil svou čepici, na níž byl připevněn zlatý monogram, pravděpodobně monogram nějaké banky, obloukem přes celý pokoj na pohovku a šel, maje dlouhé konce kabátu své uniformy shrnuty nazad a ruce v kapsách u kalhot, se zarputilou tváří na Řehoře. Sám asi nevěděl, co chce udělat; přes to ale zdvihal nohy neobyčejně vysoko, a Řehoř žasl nad ohromnou velikostí podešvů jeho střevíců. Nezdržel se však při tom, neboť věděl už od prvního dne svého nového života, že otec jest toho mínění, aby se vůči němu postupovalo jen s největší přísností. I pobíhal před otcem, zastavoval se, když otec se zastavil, a spěchal hned zase dále, jak jen se otec hnul. Několikrát takto kolem obešli pokoj, aniž se událo co rozhodného, ba ani se to všechno pro své pomalé tempo nezdálo býti pronásledováním. Proto též Řehoř zůstal prozatím na podlaze, zvláště když se bál, že by otec útěk na stěny nebo na strop mohl považovati za obzvláštní zlomyslnost. Musil si ovšem říci, že ani tohoto běhání dlouho nevydrží, neboť zatím co otec udělal jediný krok, musil on provéstí pohybů bez počtu. Nedostatek dechu začal se již projevovati tím spíše, že ani v dřívějších dobách jeho plíce nezasluhovaly valné důvěry. Když se tedy nyní takto motal a v úsilí, aby sebral všechny

síly k běhu, už sotva na oči viděl; když ve své otupělosti už vůbec nemyslel na jinou záchranu než útekem a skoro už zapomněl, že se může utéci na stěny, které zde ovšem byly zastaveny pečlivě vyřezávaným nábytkem plným zářezů a hrotů — tu cosi lehce hozeného sletělo těsně vedle něho a kutálelo se před ním. Bylo to jablko; hned za ním letělo druhé; Řehoř se leknutím zastavil; další běh byl zbytečný, neboť otec se rozhodl, že ho bude bombardovati. Zovocné misky na kredenci si naplnil kapsy a házel nyní, aniž zatím přesně mířil, jablko za jablkem. Tato červená jablička koulela se po podlaze jako elektrisována a vrážela do sebe. Jedno slabě hozené zasáhlo Řehořův hřbet, ale sklouzlo aniž mu ublížilo. Druhé, hned za ním letící, naproti tomu se přímo zarylo do Řehořova hřbetu; Řehoř chtěl se vléci dále, jako by ta překvapující a neuvěřitelná bolest mohla změnou místa pominouti, ale bylo mu, jako by byl přibit, a natáhl se v naprostém zmatení všech smyslů. Jen posledním pohledem viděl ještě, jak se prudce rozevřely dveře jeho pokoje a jak před křičící sestru vyběhla matka, v košili, neboť ji sestra byla svlékla, aby jí v mdlobě uvolnila dech, a jak potom matka běžela k otci a na cestě jí rozvázané sukně jedna po druhé sklouzaly na zem a jak klopýtajíc přes ně vrhla se na otce, a objímajíc ho, v úplném spojení s ním — teď už ale Řehořovi selhal zrak — s rukama otci v týle prosila o ušetření Řehořova života.

EHOŘOVO TĚŽKÉ PO-

ranění, z něhož stonal přes měsíc — jablko, kterého si nikdo netroufal odstraniti, uvázlo v mase jako viditelná upomínka —, připomnělo, jak se zdálo, i otci, že Řehoř přes svou nynější smutnou a ošklivou podobu jest přece jen členem rodiny a že se

s ním nesmí zacházeti jako s nepřitelem, nýbrž že jest vůči němu příkazem rodinné povinnosti polykati odpor a ošklivost a snášeti, nic než snášeti.

Ale třebaš Řehoř svým zraněním pravděpodobně navždy utrpěl újmu na své pohyblivosti a zatím ještě jako starý invalida potřeboval k přezení svého pokoje dlouhých a dlouhých minut — na lezení ve výšce nebylo ani pomyšlení — nicméně dostal za toto zhoršení svého stavu dle svého mínění úplně postačující náhradu v tom, že mu vždy k večeru otvírali dveře do obytného pokoje. Už hodinu ba i více před tím nespouštěl s nich oka a směl pak, leže v temnu svého pokoje a z obytného pokoje neviděn, dívati se na ce-

lou rodinu u osvětleného stolu a poslouchati její hovory, a to jaksi s všeobecným souhlasem, tedy docela jinak nežli dříve.

Nebyly už to ovšem ony živé rozprávky z dřívějších dob, na něž Řehoř vždy poněkud toužebně myslíval v malých hotelových pokojích, když se unaven musil vrhnouti do vlhkých peřin. Většinou se teď vše odbývalo velmi tiše. Otec brzy po večeři usnul ve svém křesle; matka a sestra napomínaly jedna druhou, aby byla zticha; matka, skloněna daleko vpřed ke světlu, šila jemné prádlo pro nějaký modní závod; sestra, která přijala místo prodavačky, učívala se večer těsnopisu a francouzštině, aby snad jednou později dosáhla lepšího postavení. Mnohdy otec procitl, a jako by vůbec nevěděl, že spal, řekl k matce: „Jak dlouho už to zase dnes šiješ!“ a hned zase usnul, zatím co matka a sestra se na sebe mdle usmívaly.

Otec s jakousi umíněností nechtěl ani doma svléci svou uniformu sluhy; a zatím co župan bez užitku visel na věšáku, dřímal otec úplně oblečen na svém místě, jako by stále byl hotov k své službě a i zde čekal na hlas svého představeného. Tím pozbyla uniforma, hned od začátku ne právě nová, přes všechnu matčinu i sestřinu péči své čistoty, a Řehoř se díval často celé večery na tento oděv plný skvrn, svítící svými stále vyleštěnými zlatými knoflíky, v němž ten starý muž nejvýš nepohodlně a přece klidně spal.

Jakmile hodiny odbily desátou, hleděla matka ti-

chým přimlouváním otce vzbuditi a pak přemluvití, aby šel na lůžko, neboť zde to přec nebyl žádný pořádný spánek, jehož otec, který musil o šesté hodině nastoupiti službu, měl nejvš zapotřebí. Ale ve své umíněnosti, jež ho posedla od té doby, co byl sluhou, trval vždy na tom, že ještě déle zůstane u stolu, ač pravidelně usnul a dal se pak k tomu ke všemu jen snejvětší námahou pohnouti, aby zaměnil křeslo s lůžkem. To mohly matka a sestra sebe více naň dotíratí svými tichými pobídkami, celou čtvrt hodinu vrtěl pomalu hlavou, měl oči zavřeny a nevstával. Matka ho škubala za rukáv, šeptala mu do ucha lichotivá slova, sestra nechala své úlohy, aby matce pomohla, ale otce se to netklo, jen se ještě hlouběji zabořil do svého křesla. Teprve když se ho ženy chopily v podpaží, rozevřel oči, díval se střídavě na matku a na sestru a obyčejně řekl: „To je život. Takový mám já klid na stará léta.“ A opřen o obě ženy zdvihl se zdlouhavě, jako by sám sobě byl největším břemenem, nechal se ženami dovésti až ke dveřím, kdež jim pokynul, aby se vzdálily, a šel pak samostatně dále, zatím co matka spěšně odhodila své šití a sestra pero, aby běžely za ním a byly mu dále nápomocny.

Kdo měl v této udřené a unavené rodině čas, aby se staral o Řehoře více, než bylo nezbytně zapotřebí? V domácnosti se čím dále tím více uskrovněovali; služku nyní přece propustili; obrovitá a kostnatá posluhovačka s bílými vlasy, jež jí poletovaly kol

hlavy, přicházela ráno a večer, aby vykonala nejtěžší práci; vše ostatní obstarávala matka vedle množství svého šití. Stalo se dokonce, jak Řehoř zvěděl večer ze společné rozprávky o docílených cenách, že prodali i rozličné rodinné skvosty, které dříve matka a sestra všechny šťastny nosívaly o zábavách a slavnostech. Nejvíce si však stále naříkali na to, že se nemohou vystěhovati z tohoto na nynější jejich poměry příliš velikého bytu, neboť nedovedli si vymysleti, jak by přestěhovali Řehoře. Ale Řehoř dobře viděl, že to není jen ohled na něho, co jim brání přestěhovati se, neboť jeho přec mohli v nějaké vhodné bedně s několika vzduchovými otvory lehce přepraviti; co hlavně rodinu zdržovalo od změny bytu, byla spíše úplná beznadějnost a pomyšlení, že byla stižena neštěstím jako nikdo jiný v celém okruhu příbuzenstva a známých. Čeho svět požaduje od chudých lidí, to plnili, jak nejlépe dovedli; otec nosil úředníkům v bance snídání, matka se obětovala prádlo cizích lidí, sestra pobíhala za pultem dle rozkazu zákazníků, ale dále už síly rodiny nestačily. A rána ve hřbetě začínala Řehoře jako by znovu boleti, když matka a sestra, uloživše otce na lůžko, zase se pak vrátily, nechaly práci ležet, a přisedly blízko k sobě, že seděly líc na líci, když teď matka ukazujíc na Řehořův pokoj řekla: „Zavři tam ty dveře, Markéto“, a když teď Řehoř opět seděl v temnu, zatím co ženy vedle mísily své slzy a neb dokonce bez slz ztrnule hleděly na stůl.

Noci i dny trávil Řehoř skorem beze spánku. Leckdy pomýšlel na to, že při nejbližším otevření dveří vezme zase do ruky všechny rodinné záležitosti zcela tak jako dříve; v jeho myšlenkách objevili se po dlouhé době opět šéf a prokurista, příruční a učedníci, těžko chápavý podomek, dva neb tři přátelé z jiných obchodů, pokojská z jednoho venkovského hotelu, milá to a prchavá vzpomínka, slečna pokladní z jednoho kloboučnictví, o niž se byl vážně, ale příliš zdlouhavě ucházel — ti všichni se objevovali porůznu a promíseni cizími nebo zapomenutými lidmi, ale místo aby pomohli jemu a jeho rodině, byli vesměs nepřístupni, takže byl rád, že zmizeli. Pak ale zase vůbec neměl chuti starati se o svou rodinu a jen kypěl vztekem nad špatnou obsluhou; a ač si nedovedl představití nic, nač by byl měl chuť, přes to dělal plány, jak by se dostal do špižírny a tam si vzal, co mu, i když neměl hladu, přece jen patřilo. Aniž už teď přemýšlela, čím by bylo lze Řehořovi nějak zvláště se zavděčiti, vstrčila sestra vždy s velikým spěchem ráno a v poledne, nežli šla do obchodu, nohou nějaký ledajaký pokrm Řehořovi do pokoje, aby ho večer, lhostejna k tomu, zda ho snad jen okusil anebo se ho — což se stávalo nejčastěji — vůbec nedotkl, jediným máchnutím koštěte vymetla. Úklid pokoje, který teď vždy obstarávala večer, nebylo už možno konati rychleji. Prouhy špíny táhly se po stěnách, leckde ležely chuchvaly prachu a smetí. Spočátku se Řehoř při příchodu sestřině stavíval

do takových to zvláště nápadných koutů, aby jí tím tak trochu učinil výčitku. Ale byl by tam mohl státí celé týdny, aniž by se sestra byla polepšila; vždyť tu špínu viděla právě tak jako on, jenže ona se rozhodla nechati ji. Při tom bděla s citlivostí, u ní zcela novou a jež se vůbec zmocnila celé rodiny, nad tím, aby úklid Řehořova pokoje jí zůstal vyhrazen. Jednou podrobila matka Řehořův pokoj důkladnému vyčištění, jež se jí podařilo, až když byla spotřebovala několik kbelíků vody — veliké mokro, jež z toho bylo, Řehoře ovšem rovněž trápilo, takže ležel jak široký tak dlouhý, rozhořčen a bez hnutí na pohovce —, ale trest za to matku neminul. Neboť sotvaže sestra večer upozorovala změnu v Řehořově pokoji, už běžela nanejvýš uražena do obytného pokoje a přes prosebně zdvižené ruce matčiny propukla v křečovitý pláč, kterému rodiče — otce to ovšem vyplašilo z jeho křesla — nejprve jen užasle a bezmocně přihlíželi, až i oni se začali hýbati; otec napravo matce vyčítal, že čištění Řehořova pokoje neponechala sestře; nalevo zase křičel na sestru, že už nikdy nesmí Řehořův pokoj čistiti; zatím matka hleděla otce, který rozčilením nebyl už sebe mocen, odvléci do ložnice; sestra zmítána vzlykotem bušila svýma pěstkama do stolu a Řehoř hlasitě syčel vztekem, že nikomu nepřišlo na mysl, aby zavřel dveře a ušetřil ho této podívané a lomozu.

Ale i když už to sestru, která byla vyčerpána prací v obchodě, omrzelo pečovati o Řehoře jako dříve, ne-

znamenal to ještě, že by ji musila zastupovati matka, a Řehoř by přes to nebyl musil býti zanedbáván. Byla tu přec ještě posluhovačka. Tato stará vdova, která asi za svůj dlouhý život dík své silné kostře přestála nejhorší trampoty, neměla k Řehořovi vlastně žádného odporu. Aniž byla nějak zvědava, otevřela jednou náhodou dveře Řehořova pokoje a při pohledu na Řehoře, který načisto jsa překvapen, ač nikdo ho nehonil, jal se pobíhati sem a tam, složila ruce do klína a zůstala v úžasu státi. Od té doby neopominula vždy ráno a večer letmo pootevřít dveře a k Řehořovi nahlédnouti. S počátku ho také volávala k sobě slovy, která asi pokládala za vlídná, jako „Pojď sem ke mně, ty starý hovnivále!“ nebo „Podívejte se na toho starého hovnivála!“ Na takováto oslovení Řehoř nic neodpovídal, nýbrž zůstával nehybně na svém místě, jako by dveře nebyly bývaly vůbec otevřeny. Kdyby byli raději, místo aby ho nechali od ní podle jejího rozmaru zbytečně vyrušovati, přikázali této posluhovačce, aby denně čistila jeho pokoj! Jednou časně zrána — do okna tukul prudký déšť, možná už předzvěst příštího jara — když posluhovačka opět začala mluvit po svém způsobu, byl Řehoř do té míry rozhořčen, že se proti ní obrátil, chabě ovšem a pomalu, jako by ji chtěl napádnouti. Posluhovačka však, místo aby se bála, jenom vysoko zdvihla židli, která stála blízko dveří, a jak tu stála s dokořán otevřenými ústy, byl zřejmý její úmysl, že totiž ústa zavře, až židle v její

ruce dopadne na Řehořův hřbet. „Tak dál to tedy nejde?“ zeptala se, když Řehoř se zase otočil, a postavila židli klidně zase do kouta.

Řehoř už teď skoro nic nejedl. Jenom když náhodou šel kolem uchystaného mu pokrmu, ukousl si sousto, aby si s ním hrál, a měl ho pak v ústech celé hodiny, načež je obyčejně zase vyplivl. Nejprve myslel, že ho od jídla zdržuje smutek nad stavem jeho pokoje, ale právě se změnami v pokoji se velmi brzy usmířil. Navykli si stavěti do tohoto pokoje věci, jichž nebylo lze jinde uložit, a takovýchto věcí bylo teď mnoho, protože jeden pokoj svého bytu pronajali třem pánům. Tito vážní pánové — všichni měli plnovousy, jak Řehoř jednou zjistil skulinou ve dveřích — úzkostlivě dbali na pořádek nejen ve svém pokoji, nýbrž když už se zde jednou usadili, též v celé domácnosti a obzvláště ovšem v kuchyni. Něco zbytečného nebo dokonce špinavého prostě nesnesli. Nadto si přistěhovali z největší části své vlastní zařízení. Tím se staly přebytečnými mnohé věci, jež sice nebylo lze prodati, ale kterých také nechtěli zahoditi. Všechny tyto věci putovaly do Řehořova pokoje. Právě tak z kuchyně bedna na popel a bedna na odpadky. Co jen se právě nepotřebovalo, to posluhovačka, která měla vždy velmi naspěch, prostě hodila do Řehořova pokoje. Řehoř při tom naštěstí většinou vídal jen dotýčný předmět a ruku, jež ho držela. Posluhovačka měla možná v úmyslu, až bude míti čas a příležitost, že ty

věci zase odnese aneb že to všechno najednou vyhodí, ale ve skutečnosti zůstaly věci ležeti tam, kam byly původně hozeny, ačli tím haraburdím nepohnul Řehoř, když se jím prodíral, s počátku z nutnosti, protože už neměl jiného místa, kde by lezl, později však s rostoucí zálibou, přes to že se po takových potulkách zase celé hodiny nehýbal, jsa k smrti unaven a smuten.

Ježto páni, které měli na bytě, leckdy také večeřovali doma ve společném obytném pokoji, zůstávaly mnohdy večer dveře tohoto pokoje uzavřeny; ale Řehoř se lehko zřekl tohoto otevření dveří; vždyť už přece mnoho večerů, kdy byly otevřeny, vůbec nevyužil, nýbrž ležel, aniž to rodina pozorovala, v nejtemnějším koutě svého pokoje. Jednou ale nechala posluhovačka dveře do obytného pokoje poněkud pootevřeny, a dveře tak zůstaly, i když večer vešli páni a bylo rozsvíceno. Zasedli ke stolu nahoře, kde v dřívějších dobách sedával otec, matka a Řehoř, rozbalili ubrousky a chopili se vidliček a nožů. V zápětí se objevila ve dveřích matka s mísou masa a v patách za ní sestra s vysoko narovnanou mísou brambor. Z jídla se silně kouřilo. Páni se naklonili nad mísy, jež byly před ně postaveny, jako by je chtěli před jídlem zkoumati, a skutečně ten, který seděl uprostřed a který, jak se zdálo, platil u druhých dvou za autoritu, rozřízl kousek masa ještě na míse, zřejmě aby seznal, zda jest dosti křehké a zda snad je nemá vrátiti do kuchyně.

Byl spokojen, a matka i sestra, které s napětím přihlížely, si oddychly a začaly se usmívatí.

Rodina sama jedla v kuchyni. Přes to však otec, nežli šel do kuchyně, vešel do tohoto pokoje a s jedinou úklonou, drže čepici v ruce, obešel stůl. Páni všichni povstali a zamumlali cosi do vousů. Když pak byli sami, jedli skoro za úplného mlčení. Řehořovi se zdálo podivným, že ze všeho rozmanitého šumotu při jídle bylo vždy znovu slyšeti jejich žvýkající zuby, jako by se tím bylo mělo Řehořovi ukázati, že k jídlu jest zapotřebí zubů a že ani s nejkrásnějšími bezzubými čelistmi člověk nic nepořídí. „Chut mám, což o to“, říkal si Řehoř starostlivě, „ale nikoli na tyto věci. Jak se ti pánové živí, a já tu hynu!“

Právě toho večera — Řehoř se nepamatoval, že by za celou tu dobu byl housle slyšel — zazněly z kuchyně. Páni už byli po večeři, prostřední z nich vytáhl noviny, dal druhým dvěma každému po listě, i četli nyní opření nazad a kouřili. Když housle začaly hráti, napjali pozornost, vstali a šli po špičkách ke dveřím do předsíně, v nichž se zastavili tlačíce se na sebe. Z kuchyně je asi slyšeli, neboť otec volal: „Jest snad ta hra pánům nepříjemná? Hned bychom přestali.“ „Naopak“, pravil prostřední z pánů, „nepřišla by slečna k nám a nehrála by zde v pokoji, kde jest přece mnohem pohodlněji a útulněji?“ „Ó prosím“, volal otec, jako by on hrál na housle. Páni vstoupili zase do pokoje a čekali. Brzy přišel otec s podstav-

cem, matka s notami a sestra s houslemi. Sestra klidně vše chystala ke hře; rodiče, kteří nikdy před tím neměli pánů na bytě a kteří proto zdvořilost k nim přepínali, neodvažovali se ani sednouti si na své vlastní židli; otec byl opřen o dveře, maje pravici zastrčenu mezi dva knoflíky zapnutého kabátu své u-

niformy, matce však jeden z pánů nabídl židli, a poněvadž židli nechala na místě, kam ji pán náhodou postavil, seděla stranou v koutě.

Sestra začala hráti; otec a matka sledovali pozorně každý se svého místa pohyby jejích rukou. Řehoř přilákán hrou odvážil se poněkud dále dopředu a byl už hlavou v obytném pokoji. Ani se valně nedivil, že

byl poslední dobou tak málo šetrný k ostatním; dříve bývala tato šetrnost jeho pýchou. A ke všemu byl by právě teď měl ještě větší důvod, aby se skrýval, neboť z prachu, který v jeho pokoji všude ležel a který se víril při nejmenším hnutí, byl i on zcela prachem pokryt; vlekl s sebou na hřbetě a na bocích vlákna, vlasy a zbytky pokrmů; jeho lhostejnost ke všemu byla příliš veliká, nežli aby se byl položil na hřbet a otřel se o koberec, jak činíval dříve i několikrát za den. A přes tento svůj zanedbaný stav neostýchal se popojítí kousek ku předu po neposkvrněné podlaze obytného pokoje.

Ovšemže si ho také nikdo nevšímal. Rodina byla všecka zabrána hrou na housle; naproti tomu páni, kteří se byli s počátku, ruce zastrčeny v kapsách u kalhot, postavili až příliš blízko za sestřin podstavec, takže by všichni byli mohli viděti do not, což sestru dojista rušilo, uchýlili se brzo za polohlasitých hovorů se sklopenými hlavami k oknu, kdež také zůstali, zatím co otec je starostlivě pozoroval. Vypadalo to nyní opravdu až příliš zřetelně, jako by byli ve své domněnce, že uslyší krásnou anebo zábavnou hru na housle, zklamáni, jako by měli všeho toho hraní dosti a nechávali se už jen ze zdvořilosti rušiti ze svého klidu. Zvláště ze způsobu, jakým všichni nosem i ústy vypouštěli kouř svých doutníků do výše, dalo se souditi na velikou znervosnělost. A přece hrála sestra tak krásně. Měla obličej nachýlen na stranu, zkoumavě

a smutně sledovaly její oči řádky not. Řehoř popolezl ještě kousek vpřed a tiskl hlavu těsně k podlaze, aby, bylo-li by možno, setkal se s jejím pohledem. Byl zvěřetem, že ho hudba tak dojímala? Bylo mu, jako by se mu otvírala cesta k vytoužené neznámé potravě. Byl rozhodnut dostat se až k sestře, zatahati ji za sukni a naznačiti jí tím, aby přec přišla se svými houslemi do jeho pokoje, zde že nikdo neodmění její hru tak, jak on ji chce odměniti. Nemínil jí už vůbec pustiti ze svého pokoje, aspoň pokud bude živ; jeho strašidelná podoba měla mu poprvé býti k užitku; chtěl býti současně u všech dveří svého pokoje a sopotiti vstříc útočníkům; sestra však měla u něho zůstatí nikoliv nucena, nýbrž dobrovolně; měla seděti vedle něho na pohovce, nachýliti k němu ucho, a on jí pak chtěl svěřiti, že měl pevný úmysl poslati ji na konservatoř, a kdyby nebylo mezi to přišlo to neštěstí, že by to byl o minulých Vánocích — Vánoce přece snad už minuly? — všem pověděl a že by nic nebyl dbal na nějaké námitky. Po tomto prohlášení vyhrknou sestře slzy dojetí a Řehoř se zdvihne až k jejímu rameni a políbí ji na šíji, kterou od té doby, co chodí do obchodu, má nahou, nenosíc stuhy ani límce.

„Pane Samso!“ zvolal prostřední pán na otce, a neříkaje už dále ani slova, ukazoval prstem na zvolna ku předu se pohybujícího Řehoře. Housle oněměly, prostřední pán se nejprve usmál, vrtě při tom hlavou, na své přátele a díval se pak opět na Řehoře.

Otec, místo aby zahnal Řehoře, pokládal asi za nutnější nejprve uklidnit pány, ač tito nebyli nijak rozčileni a, jak se zdálo, Řehoř je více bavil nežli hra na housle. Pospíšil k nim a snažil se je s rozpřaženými rukama zatlačit do jejich pokoje a zároveň jim svým tělem zastříti výhled na Řehoře. Nyní se opravdu poněkud rozhořčili, ač se nevědělo, zda nad otcovým počínáním či nad poznáním, jež jim tu vzcházelo, že totiž nic nevědouce měli takového souseda, jako byl Řehoř. Žádali na otci vysvětlení, pozdvihli i oni paže, tahali se nepokojně za brady a ustupovali jen zvolna směrem k svému pokoji. Mezitím zdolala sestra zdrcení, do něhož byla upadla po náhlém přerušení hry, a když byla chvíli v malátně skleslých rukou držela housle a smyčec a jako by ještě hrála, dále se dívala do not, náhle se vzchopila, položila nástroj na klín matce, která v záchvatu záduchy prudce pracujíc plícemi ještě seděla na své židli, a odběhla do sousedního pokoje, k němuž se páni pod nátlakem otcovým nyní už rychleji blížili. Bylo viděti, jak pod cvičenými rukama sestřinými pokrývky a podušky v postelích vysoko vyletují a se rovnají. Ještě nežli páni došli k pokoji, měla už odestláno a vyklouzla ven. Otec, jak se zdálo, byl opět tak zachvácen svou umíněností, že zapomněl na všechnu úctu, jíž byl přese vše svým nájemníkům zavázán. Naléhal a jen naléhal, až už ve dveřích pokoje prostřední z pánů zahromoval, dupl nohou a tím otce zarazil. „Prohlašuji tímto“, pravil,

zdvihl ruku a hledal pohledem též matku a sestru, „že vzhledem k hnusným poměrům, jež panují v tomto bytě a v této rodině“ — při tom si krátce a rozhodně odplivl — okamžitě dávám výpověď ze svého pokoje. Rozumí se, že ani za dny, jež jsem zde bydlel, nezaplatím toho nejmenšího, ba naopak ještě si rozmyslím, nemám-li proti vám vystoupiti s případnými a — věřte mi — lehce odůvodnitelnými požadavky.“ Umlkl a hleděl přímo před sebe, jako by na něco čekal. — A skutečně hned vpadli jeho dva přátelé se slovy: „I my dáváme okamžitou výpověď.“ Na to se chopil kliky a s bouchnutím zavřel dveře.

Otec se potácel hmataje rukama ke svému křeslu a zapadl do něho; zdálo se, jako by se natahoval k svému obvyklému večernímu zdřímnutí, ale silné kývání jeho jaksi bezvládné hlavy svědčilo, že nikterak nespí. Řehoř po celou tu dobu ležel na místě, na němž ho páni byli zastihli. Zklamání z nezdaru jeho plánu a snad také slabost zaviněná mnohým hladověním činily mu pohyb nemožným. Báł se s jakousi určitostí, že už v nejbližší chvíli všichni se naň vrhnou, aby si ulevili, a čekal. Nevyděsily ho ani housle, když vypadly matce zpod třesoucích se prstů z klína a hlučně zazněly.

„Milí rodiče“, pravila sestra a úvodem uhodila rukou na stůl, „takhle už to dále nejde. Jestliže vy to snad nevidíte, já to vidím. Nechci před tímto netvorem vysloviti jméno svého bratra a říkám proto jenom:

musíme se pokusiti, abychom se ho zbavili. Zkusili jsme vše, co jest lidsky možno, abychom ho ošetřovali a snášeli; myslím, že nám nikdo nemůže vyčísti ani toho nejmenšího.“

„Má tisíckráte pravdu“, řekl otec pro sebe. Matka, která stále ještě nemohla nabrati dosti dechu, jala se s pomatným výrazem v očích tlumeně kašlati do ruky, již si držela před ústy.

Sestra pospíšila k matce a držela jí čelo. Otec, jak se zdálo, byl sestřinými slovy přiveden na určitější myšlenky, sedl si zpřímá, pohrával si svou sluhovskou čepicí mezi talíři, které stály na stole ještě od večere pánů, a chvílemi pohlédl na tichého Řehoře.

„Musíme hleděti, abychom se ho zbavili“, řekla sestra nyní výhradně k otci, neboť matka pro svůj kašel nic neslyšela, „zničí vás ještě oba, k tomu dojde co nevidět. Když už člověk musí tak těžce pracovati, jako my všichni, nemůže ještě doma snášeti toto věčné trápení. Já už také nemohu.“ A propukla v pláč tak prudký, že jí slzy stékaly na obličej matčin, s něhož je mechanickými pohyby rukou stírala.

„Milé dítě“, řekl otec soucitně a s nápadným porozuměním, „ale co máme udělat?“

Sestra jen pokrčila rameny, dávajíc na jevo bezradnost, která se jí teď za pláče byla zmocnila v opak k její dřívější jistotě.

„Kdyby nám rozuměl“, řekl otec zpola tázavě; se-

stra ze svého pláče prudce zamávala rukou na znamení, že na to není ani pomyslení.

„Kdyby nám rozuměl“, opakoval otec přivíraje oči, jako by přesvědčení sestřino o nemožnosti toho bral za své, „pak snad by bylo možno nějak se s ním dohodnouti. Ale takto —“

„Pryč musí“, zvolala sestra, „toť jediná pomoc, otče. Musíš jen hleděti, abys se zbyl myšlenky, že jest to Řehoř. Že jsme tomu tak dlouho věřili, toť vlastně naše neštěstí. Ale jak jen by to mohl býti Řehoř? Kdyby to byl Řehoř, byl by už dávno uznal, že není možno, aby lidé žili společně s takovým zvířetem, a byl by dobrovolně odešel. Neměli bychom pak už bratra, ale mohli bychom dále žíti a chovati v úctě jeho památku. Takto nás ale toto zvíře pronásleduje, zahání pány z bytu, chce zřejmě zaujmouti celý byt a nás vystrčiti na ulici. Hleď jen, otče“, vykřikla náhle, „už zase začíná!“ A v úleku Řehořovi načisto nepocho-pitelném opustila sestra dokonce i matku, ba přímo se odrazila od její židle, jako by chtěla raději obětovati matku nežli zůstatí v blízkosti Řehořově, a spěchala skrýti se za otce, který pohnut toliko jejím počínáním též vstal a pozdvihl před ní poněkud paže, jako by ji chtěl chrániti.

Ale Řehořovi přec ani na mysl nepřišlo, že by chtěl někomu a dokonce ne své sestře naháněti úzkosti. Začal se jenom otáčeti, aby nastoupil zpáteční pout do svého pokoje, a to ovšem vyhlíželo podivně, ježto si

ve svém utrpení musil při obtížném otáčení pomáhati hlavou, kterou při tom mnohokráte zdvihl a zase jí udeřil do země. Zastavil se a rozhlížel se. Jeho dobrý úmysl byl, jak se zdálo, poznán; bylo to jen okamžité leknutí. Teď naň všichni pohlíželi mlčky a smutně. Matka ležela, nohy majíc nataženy a přitisknuty k sobě, ve své židli, a oči se jí únavou takřka zavíraly; otec a sestra seděli vedle sebe a sestra držela otce kolem krku.

„Teď snad už se mohu otočiti“, myslil si Řehoř a začal svou práci znovu. Nemohl potlačití supění z námahy a musil si též chvílemi odpočinouti. Ostatně naň také nikdo nenaléhal, vše bylo zůstaveno jemu samému. Když byl otočení dokončil, jal se hned přímo putovati nazpátek. Žasl nad velikou vzdáleností, jež ho dělila od jeho pokoje, a nemohl vůbec pochopiti, jak mohl před chvílí při své slabosti vykonati tutéž cestu, aniž toho pozoroval. Hledě stále jen, aby co možná rychle lezl, skoro si ani nevšiml, že ho rodina neruší ani slovem ani výkřikem. Až když už byl ve dveřích, otočil hlavu, ne docela, neboť cítil, že mu krk tuhne, ale přece ještě viděl, že se za ním nic nezměnilo, jen sestra zatím vstala. Jeho poslední pohled zavadil o matku, která teď už načisto usnula.

Sotva se octl ve svém pokoji, byly dveře s největším chvatem přiraženy, zastrčeny a uzamčeny. Tím náhlým hřmotem za sebou polekal se Řehoř tak, že nožky pod ním poklesly. To sestra si tak spospíšila.

Stála vztyčena a čekala, pak lehkým krokem skočila vpřed — Řehoř jí vůbec neslyšel přicházeti — a otáčejíc klíčem v zámku zvolala na rodiče: „Konečně!“

„A teď?“ zeptal se Řehoř a rozhlížel se ve tmě. Brzy objevil, že se teď už vůbec nemůže hnouti. Nedivil se tomu, spíše se mu zdálo nepřírodným, že se až dosud mohl na těchto tenkých nožičkách skutečně pohybovati. Jinak mu bylo poměrně příjemno. Měl sice bolesti v celém těle, ale zdálo se mu, jako by pomalu slábly a slábly a že na konec úplně pominou. Shnilého jablka ve hřbetě a zaníceného okolí, jež bylo všechno pokryto měkkým prachem, už skoro ani necítil. Na svou rodinu vzpomínal s pohnutím a láskou. Jeho mínění o tom, že musí zmizeti, bylo, možno-li, ještě rozhodnější nežli mínění sestřino. V tomto stavu prázdného a poklidného přemýšlení zůstal, až věžní hodiny odbíjely třetí hodinu zrána. Počátku svítání venku před oknem se ještě dožil. Potom mu hlava mimovolně klesla až dolů, a z jeho chřípí slabě se vydral jeho poslední dech.

Když časně zrána přišla posluhovačka — samou silou a spěchem a přes to, že ji už častokráte prosili, aby toho nečinila, tloukla všemi dveřmi tak, že jakmile přišla, nebylo už v celém bytě na klidný spánek ani pomyšlení, — nenalezla nejprve při své obvyklé návštěvě u Řehoře nic neobyčejného. Myslila, že tu leží zúmyslně tak nehybně a že dělá uraženého; domnívala se totiž, že jest schopen i nejrozumnějšího

činu. Protože náhodou právě měla v ruce dlouhé koště, pokusila se jím, stojíc ve dveřích, Řehoře polechtati. A když ani to nemělo žádného výsledku, rozzlobila se a strčila trochu do Řehoře, a teprve když ho byla beze všeho odporu odsunula s jeho místa, napjala pozornost. Když pak brzy seznala pravý stav věci, vypoučila oči, zahvívla si, ale dlouho už nemeškala, nýbrž prudce otevřela dveře do ložnice a hlučným hlasem volala do tmy: „Jen se podívejte, ono to pošlo; leží to tu docela a načisto zdechlé!“

Manželé Samsovi seděli tu vzpřímeni v manželském loži a měli nejdříve co činiti, aby se vzpamatovali z leknutí, jež způsobila posluhovačka, nežli mohli pochopiti její hlášení. Pak ale vylezli, pán i paní Samsová, každý svou stranou co nejspěšněji z postele, pan Samsa přehodil si přes ramena pokrývku a paní Samsová vyšla jen v noční košili; tak vstoupili do Řehořova pokoje. Mezitím otevřely se také dveře obytného pokoje, v němž od té doby, co se sem nastěhovali páni na byt, spávala Markéta; byla úplně oblečena, jako by vůbec nebyla spala, a i její bledý obličej zdál se tomu nasvědčovati. „Mrtev?“ řekla paní Samsová a tázavě vzhlédla k posluhovačce, ač přece mohla vše sama přezkoumati, ba dokonce i bez zkoumání poznati. „To si myslím“, řekla posluhovačka a na důkaz odstrčila Řehořovu mrtvolu ještě o hodný kus na stranu. Paní Samsová učinila pohyb, jako by chtěla koště zadržeti, ale neučinila toho. „Nu“, řekl pan Samsa,

„teď můžeme Bohu děkovati.“ Pokřižoval se a tři ženy učinily po něm taktéž. Markéta, která nespouštěla oči s mrtvoly, řekla: „Podívejte se jen, jak byl hubený. Však také už tak dlouhou dobu nic nejedl. Jak se mu jídla donesla, tak se zase vynesla.“ A skutečně bylo tělo Řehořovo úplně ploché a suché; bylo to vlastně viděti až teprve teď, kdy už nebylo pozdviženo nožkami a kdy už také nic jiného nepoutalo zraku.

„Pojď, Markéto, na chvílku k nám“, pravila paní Samsová s litostivým úsměvem, a Markéta, neopomenuvši ohlédnouti se po mrtvole, šla za rodiči do ložnice. Posluhovačka zavřela dveře a otevřela dokorán okno. Přes to že bylo časně zrána, bylo přece ve vzduchu už cosi vlahého. Byl už právě konec března.

Tři nájemníci vyšli ze svého pokoje a ohlíželi se udiveně po snídání; zapomnělo se na ně. „Kde jest snídání?“ tázal se posluhovačky nevrle prostřední pán. Ta však položila prst na ústa a pokynula pak chvatně a mlčky pánům, aby šli do Řehořova pokoje. Ti také šli a stáli pak, ruce v kapsách svých poněkud obnošených kabátků, v pokoji teď už zcela osvětleném kolem Řehořovy mrtvoly.

Tu se otevřely dveře ložnice a objevil se pan Samsa ve své uniformě, veda zavěšeny na jedné paži svou paní, na druhé dceru. Všichni byli poněkud uplakáni; Markéta tiskla chvílemi svůj obličej na rámě otcovo.

„Odejděte ihned z mého bytu“, řekl pan Samsa a

ukázal na dveře, nepouštěje od sebe žen. „Jak to myslíte?“ řekl prostřední z pánů poněkud zaražen a nasládle se usmíval. Druzí dva drželi ruce za zády a ustavičně si je mnuli jakoby v radostném očekávání veliké hádky, jež však pro ně musí skončiti příznivě. „Myslím to přesně tak, jak to povídám“, odpověděl pan Samsa a šel v jedné řadě se svými dvěma průvodkyněmi směrem k pánovi. Pán nejprve tiše stál a hleděl na zem, jako by se věci v jeho hlavě nově pořádaly. „Pak ovšem půjdeme“, řekl potom a vzhlédl k panu Samsovi, jako by žádal v pokoře, která ho náhle jala, aby i toto rozhodnutí bylo znovu schváleno. Pan Samsa mu jenom několikrát krátce pokynul s vypoulenýma očima. Na to pán skutečně ihned šel dlouhými kroky do předsíně; oba jeho přátelé už před tím chvilku naslouchali s pokojnýma rukama a teď za ním přímo poskakovali, jako by se báli, aby pan Samsa nevstoupil do předsíně dříve nežli oni a nepřerušil jim spojení s vůdcem. V předsíni sňali všichni tři klobouky s věšáků, vytáhli své hole ze stojanu, mlčky se poklonili a vyšli z bytu. V jakési, jak se ukázalo, načisto neodůvodněné nedůvěře, vyšel pan Samsa s oběma ženami až na plošinu před byt; opření o zábradlí dívali se, jak ti tři pánové zvolna sice, ale nezastavující se sestupovali po dlouhých schodech, jak v každém poschodí v určitém záhybu schodiště vždy zmizeli, aby se za několik okamžiků zase vynořili; čím hlouběji sestupovali, tím více se ztrácel zá-

jem rodiny Samsovy o ně, a když proti nim a potom vysoko nad nimi s hrdým držením těla vystupoval řeznický pomocník s nosítky na hlavě, opustil brzy pan Samsa s ženami zábradlí a všichni, jako by se jim bylo ulevilo, vrátili se do bytu.

Rozhodli se, že dnešního dne užijí k odpočinku a procházce; nejen že si tohoto přerušení práce zasloužili, oni ho dokonce nezbytně potřebovali. Usedli tedy ke stolu a napsali tři omluvné dopisy, pan Samsa svému ředitelství, paní Samsová svému zaměstnavateli a Markéta svému principálovi. Mezitím co psali, vešla posluhovačka, aby ohlásila, že odchází, neboť byla skončila svou ranní práci. Píšíci nejprve pouze pokývli a ani nevzhlédli; až když posluhovačka se stále ještě nechtěla vzdáliti, mrzutě zdvihli hlavy. „Nuž co?“ zeptal se pan Samsa. Posluhovačka stála usmívajíc se ve dveřích, jako by měla rodině zvěstovati veliké štěstí, což ale učiní, jen když se jí důkladně vyptají. Malé, téměř přímo stojící pštroší pero na jejím klobouku, na něž se pan Samsa zlobil už, co u nich sloužila, lehce se kývalo na všechny strany. „Co tedy vlastně chcete?“ zeptala se paní Samsová, k níž posluhovačka měla ještě nejvíce úcty. „Nu“, odpověděla posluhovačka, nemohouc pro přívětivý smích hned dále mluvit, „tedy o to, jak ten neřád vedle odklidit, nedělejte si žádných starostí. Už jest to v pořádku.“ Paní Samsová a Markéta sklonily se k svým dopisům, jako by chtěly dále psáti; pan Samsa, který

postřehl, že teď posluhovačka chce začít vše podrobně líčiti, rozhodně to vztažením ruky odmítl. Poněvadž jí ale nedovolili vyprávěti, rozpomněla se na veliký spěch, jaký má, zvolala zjevně uraženě: „Buďte tu s Pánem Bohem“, otočila se dozlobena a odešla z bytu za hrozného bouchání dveří.

„Večer ji propustíme“, řekl pan Samsa, ale nedostalo se mu odpovědi ani od manželky ani od dcery, neboť posluhovačka, jak se zdálo, znovu porušila jejich sotva nabytý klid. Vstaly, šly k oknu a zůstaly tam držíce se v objetí. Pan Samsa se ve svém křesle po nich otočil a chvíli je tiše pozoroval. Potom zavolal: „Nu, pojďte sem přec. Nechte už konečně těch starých věcí. A šetřte mne také trochu.“ Hned ho ženy uposlechly, běžely k němu, laskaly se s ním a rychle dopsaly své dopisy.

Pak vyšli všichni tři společně z bytu, což už nebyli učinili kolik měsíců, a jeli elektrikou do volné přírody za město. Vůz, v němž seděli samotni, byl všecek prozářen teplým sluncem. Pohodlně nazad opřeni na svých sedadlech, rozmlouvali o vyhlídkách do budoucnosti, i ukázalo se po zevrubnějším ohledání, že nejsou nikterak špatné, neboť všichni tři měli místa — na to se navzájem vůbec ještě nebyli vyptali — nadmíru výhodná a zvláště pro pozdější dobu velmi slibná. Největšího okamžitého zlepšení jejich stavu dalo se ovšem lehce docílití změnou bytu; najmou si teď menší a lacinější, ale lépe položený a vůbec prak-

tičtější, nežli jest jejich nynější, který byl vyhledal ještě Řehoř. Zatím co se takto bavili, uviděli téměř najednou, pan Samsa i paní Samsová, hledíce na svou nyní čím dále tím živější dceru, jak v poslední době přese vši péči, kterou její tváře byly pobledly, vyrost-

la v krásnou a bujnou dívku. Stali se tiššími a téměř nevědomky pohledy se dorozumívajíce, myslili na to, že už teď bude čas hledati pro ni také nějakého hodného muže. I bylo jim to jakoby potvrzením jejich nových snů a dobrých úmyslů, když u cíle jejich jízdy dcera první se zdvihla a protáhla své mladé tělo.

Vyšlo jako 99. svazek

DOBRÉHO DÍLA

v červenci l. Páně 1929

Obrázky nakreslil Ot-

to Coester. Na skladě u

Marty Florianové ve

Staré Říši na Moravě.

Vytiskli Kryl a Scotti

v Novém Jičíně a to:

A 50 na ruč. Hollandu

B 150 na velínu chamois

C 400 na bílém velínu.

Tento jest:

197. C

DEO GRATIAS